



Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

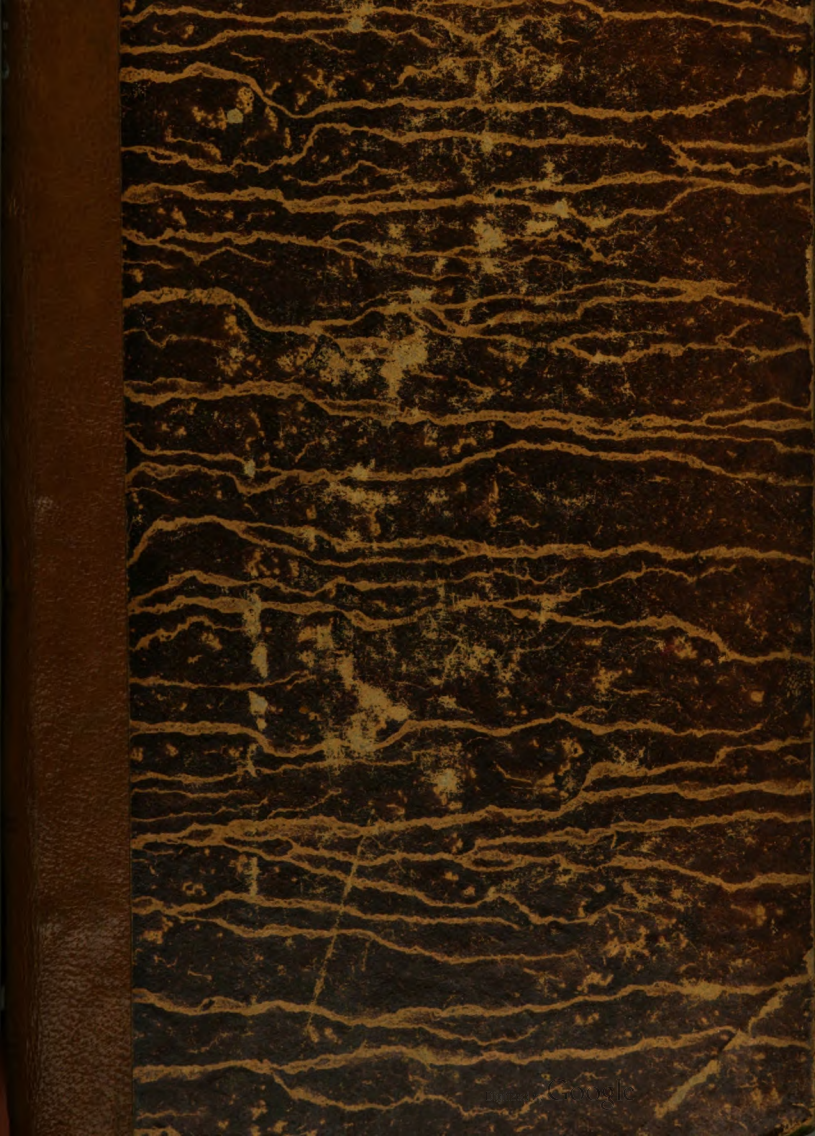
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>



EEK
RT.

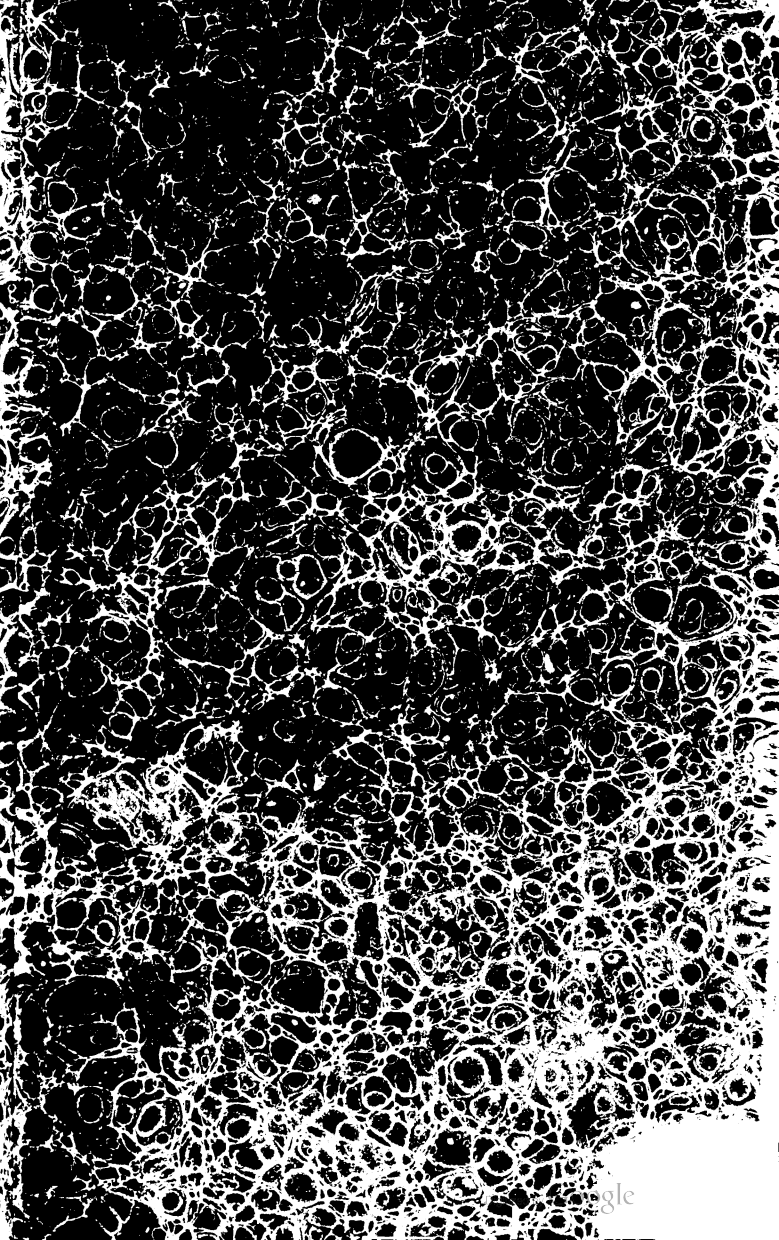


THEEK GENT



gle

0026063



B. - L. 8163

3. 2. 87. 3

N I E U W E SPEL-KONST

Op-gestelt volgens de alder Nieuw-
ste Maniere van Spellen,

MET BYVOEGING:

Van eenige Brieven Quittantien, en-
de dienstige Rymen, voôr de Scho-
len, als ook : de regels van de
welgemanierthyd: alles zeer,
profytig voôr de Jonghyd.

*Den maeker dezer, swygt hier syn' naem,
Hy en tracht geen eer, nog ook geen faem;
Aen de werken, moet men merken ;
Want ygen lof, is stank en stof.
Hoe grooter blaes, hoe meer geraes.*

Tot LIER by A. G. VERHOEVEN ,
Boek-drukker, Binder, en Boek-
verkooper , in de Regte-straet,
in de Princesse van Oragnien.



Aen den zeer Eerweerden , ende
Hoog - geagten Heere ,

MYN HEER :

A. F. VERTOMMEN
Pastor van't Gast-huys :
Canonik der Collegiaele ende Pa-
rochiaele Kerke van den H.
Gummarus der Stad Lier ,
ende Scholaster der zelve.



En eersten , ende eenigsten die in
myne gedachten gevallen is , aen
wie ik onze Nieuwe Spel-konst
zonde opdragen ; is geweest uwe
Eerw. goed-gunstighyd , ten op-zigte
van de Kinderen , miss dat ik zonder achterden-
ken terstond betrouwde op uwe goede genegenthyd ,
die de kinderen van deze gemynste den voorleden
zomer genoten hebben , als't uwe Eerw. gelieft
heeft aen de Jonghyd eene merkelyke partye van
schoone Catechismus-pryzen wyt-te-deylen , hoe
zoude de kinderen kunnen ondankbaer wezen aen
uwe Eerw. weldaeden ? Want gelyk Augustinus
zegt * het betaemt dat hy weldaed bekennt die
weldaed ontfangen heeft.

* Serm. 3. de Orat. Dom.

De kinderen bekennen dan weldaer ontfangen te hebben, al is 't dat zy het zelve niet genoegzaam kunnen loonen, maer de zagmoedig ende ootmoedighyd de welke in uwe Eerw. niet alleen met den Naem, maer ook met 'er daer nyt schynen, boven alle andere dencken (zoo ik betrouwe) de bescherming van onze Nieuwe Spel-konst voor schuldpligtigen loon zeer geerne zyt ontfangen.

Eerwèrden Heer

U-L Eerw. onderdaenige
Dienaeren de kinderen der
gemynte ende A. G. V.



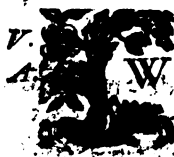
VOOR-REDEN.

HEt is aen konst-beminnende menschen eygen, om alle hunne werken te verbeteren; zoo doen wy ook met de Nederduytsche Spel-konst, want onze Spelling heeft menige eeuwen zonder fundament geleerd geweest niet konnende aanwyzzen den waerom, of daerom, hopende dit werksken aengenaem zal wezen aen de wel-geoeffende Schoo!-meesters. Neemt het in dank en vaert wel.



I. H. O. O. F. D. D. E. E. L. ,

Bevattende de verdeeling der Lettaren.



Aer mede leert men spellen ?

Met zes-en-twintig Letteren ,
en zyn :

A, b, c, d, e, f, g, h, i,
j, k, l, m, n, o, p, q, r,
s, t, v, u, w, x, y, z.

De welke worden uytgesproken als volgt :
A, be, ce, de, E, ef, ge, ha, I, ja, ka, el, em, en,
O, pe, qu, er, es, te, ve, U, dobbel-u, ix, Y,
zeta. En niet als sommige die uytsprecken
zeggende : bee, dee, effe, elle, emme,
enne, enz.

V. Hoe veel klinkers zyn'er ?

A. Zes : te weten : a, e, i, o, u, y.

O P W O R P Z E L.

Sommige zeggen de letter *y* geene *klink-*
letter te zyn, die *yfalon* noemende; en alzo
maer vyf *klinker* te zyn. Waer op ik antwoor-
de: is't dat de Nederduytle de letter *y* uyt-
spreken als *i*, zoo de Iperlingen en Bruggelin-
gen doen, ende ook, is't dat'er eenige woor-
den oft syllaben, als *gy, my, by*, enz. zonder
klink-letter kunnen gespeld worden, zoo staen
ik toe, dat de *y* geene *klink-letter* is: maer al-

zoo wy in de gezyde woorden , als mede in tyd , nyd , zyn , enz.

de letter y hard uytgesproken ; ende ook de andere letteren zonder deze geenen klank zonden hebben , zoo zeg ik , dat de letter y eene *klink-letter* is ; en vervolgens , dat er zes *klinkers* zyn.

V. *Waarom worden deze klinkers genoemd ?*

A. Om dat deze , zonder toedoen van eenige andere letter , haer geluyd geven ; ende om dat men geen enig woord , oft syllabe kan spellen zonder eene van deze.

V. *Hoe veel halve-klinkers zyn'er , en welke zyn deze ?*

A. Zeven : en zyn : ef , el , em , en , er , es , ix.

V. *Waarom noemt gy deze aldus ?*

A. Ten eerste , om dat deze in haere uyt-spraek een zoeter geluyd geven : ten tweede , om dat die in 't uyt spreken de *klink-letter* voor hebben.

V. *Hoe veel mede klinkers zyn'er , en welke zyn deze ?*

A. Twelf : en zyn deze naervolgende , be , ce , de , ge , je , ka , pe , qu , te , ve , dobbel-u , zeta.

V. *Waarom worden deze mede-klinkers genoemd ?*

A. Om dat sy niet doer zig-zelve , maer doer de hulpe van de *klinkers* zig laeten hooren , en ook , om dat den *klinker* naer ofte achter gehoord word.

Opwoorpsel. De *klinkers* zyn zes , de *halve-klinkers* zeven , die macken samen derthien en twelf *mede-klinkers* , zyn te saemen vyf-en-twintig ; in den voorigen Abé staen'er zes-en-twintig ; zoo 't een , oft 't ander is vals.

De reden hier van is , dat de *h* , die in den

voorigen Abé staet, onder deze dry soórtten niet gevonden word.

V. Waerom dat?

A. Want sy is nog *klinker*, nog *halven-klinker*, nog *mede-klinker*.

V. Wat is sy dan, en waer toe dient sy?

A. Alleenlyk eene aspiratie ofte ophaelingge uyt de borste, dat is: dat woórd oft syllabe, daer de *h* voór staet, moet uytgesproken worden met het ophaelen des adems uyt de borste: ende dient besonderlyk om onderscheyd te maeken tusschen vele woórdten, die zonder deze de zelve uytspreeke zouden hebben. Zal hier van eenige voorbeelden laeten volgen. *Helle*, daer de kwaede gaen; *elle*, daer men mede meét; die willens met eene *elle* meét, die te kort is, zal in de *helle* gaen: *haen*, van de kiekens; *aen*, het teeken van dativo: den *baen* behoort *aen* Peeter: *hnyd*, menschen, oft beesten vel; *nyt*, prepositie ofte voórstellend woórd; het vleesch is *nyt* de *hnyd*: *akker*, die men bebouwt: dezen *hakker* bezaeyt nu dién *akker*: *houd*, om te branden; *oud* van jaeren: dit klyn *hout* is zoo *oud* als dat groot: *haelen*, iet gaen haelen; *aelen*, visschen: sy moeten: die *aelen* gaen *haelen*: *haes*, wilde beest; *aes* voedzel: het *aes* en zal den *haes* niet naer-loopen: *haeken*, verlangen, *aken*, eene stad: wy *haeken*, om tot *aken* te zyn: *halle*, stad oft borgt; *halle*, daer men iet verkoopt; *alle*, al-te-mael: tot *halle* in de vleesch *halle*, vind men *alle* soórtten van vleesch: *hals* van eenen mensch; *als*, als: wanneer: *als* ik dit op mynen *hals* heb, beu

ik genoeg gelaeden: *hebbe*, ik hebbe; *ebbe* en vloed: ik *hebbe* den *ebbe* gezien: *hecht* van een mes; *echt*, de trouw: *heer*, die eenen heer is; *oer*, die men imand aendoed: aen diën *heer* moet men *eer* bewyzen: want groote *heeren* moet men altyd *eer*en: *heffen*, opnemen; *effen*, dat glad is: gy moet diën *effen* steen *heffen*: *herten* van menschen, oft dieren; *erten* om te eten: daer is een groot onderschyd tusschen onze *herten*, en *erten*, die men eet: *hey*, kruyd, dat op de hyde groeyt; *ey* dat, van de kiekens komt: op de *hey* heb ik een *ey* gevonden: *hof*, daer men bloemen in plant; *of*: sluyt de deure toe, *of* de kinderen zullen in den *hof* loopen: *bonderd*, getal; *onder't*, ivers onder: *onder't* hout liggen wel *bonderd* steenen: *hoog*, dat verheven is, *oog*, daer men doër ziet: zoo *hoog* als myne *oog* konde beryken: *hopen*, betrouwen; *open*, ontsloten: wy *hopen* dat de poorte zal *open* zyn: *huur* van een huys, oft land; *uur* van den dag: op die *uur* is myne *huur* ingegaen: *huren* een huys; *uren* van den dag: ten thien *uren* zal ik dat huys gaen *huren*: en meer andere diergelyke.

Heet, warm, eed, zweëren, heyland, eyland, hylighyd, ylighyd, hygen, by na ten eynden adem; ygen dat zig toebehoort, hoenderen, ofte hinnen: inne, ivers inne gaen: de hinne gaet in den stal, hoven daer men de pottagie in wint, oven daer men brood in-bakt, hangel in de schouw: daer men den pot oft ketel aen hangt, angel,

To *Nieuwe Spel-konst.*
van een bicken, sommige schryven alf, als
alfacht uren: ende halfkomt vanheel voorts.

V. *Wat maekt men van klinkers ofte vocaelen?*

A. *Diph tongen en Triph tongen.*

V. *Wat is eene Diphronge?*

A. *Twee verscheyde klinkers in een woord, oft syllabe, die te saemen maer eenen klank geven.*

V. *Zegt my eenige van deze?*

| | |
|--------------------------|------------------------|
| A. ay, in kaye, enz. | eu, in beul, enz. |
| au, in gauw, enz. | oe, in goed,moed, enz. |
| ae, in gaen, staen, enz. | ou, in goud,mout,enz. |
| ey, in kley, mey, enz. | uy, in vuyl,kuyl, enz. |

V. *Wat zyn Triph tongen?*

A. *Dry verscheyde klinkers in eene syllabe, oft woord, die te saemen maer eenen klank, hebben.*

V. *Noemt eenige van deze?*

| | |
|-----------------------|------------------------|
| A. aey, in kaey, enz. | oey, in moeyte, bloey- |
| ieu, in nieuw, enz. | en, groeyen, enz. |

II. H O O F - D E E L,

Van de uyt spraek der Letteren.

Van de Letter A:

V. **W** *At klank heeft de Letter a?*

A. **W** *Eenen ygen harden klank, als men in de volgende woorden kan hooren, lat, mat, rat: maer zoo daer eene e by-gevoegd word, verliest sy een wynig deze hardighyd, ende de e maekt van lat, laet, van mat, maet, en van rat, raed: zal hier van nog eenige laeten volgen; op dat den Leerling wat te spellen vinde, ende doôr het dikwils herhaelen, het verschil van dezen klank hem te beter in de gedagten blyve.*

| | | |
|------------|------------|------------|
| kat, kaet. | dal, dael. | val, vael. |
| van, vaen. | al, ael. | wal, wael. |
| bal, baël. | gat, gaet. | kap, kaep. |
| mal, mael. | bas, baes. | nam, naem. |
| bad, baed. | kas, kaes. | nat, naet. |
| ban, baen. | hak, haek. | ram, raem. |
| man, maen. | nar, naer. | zal, zael. |
| dat, daet. | zat, zaet. | wan, waen. |

Nota: DeHollanders gebruyken in sommige woorden, als *daer*, *waer*, *naer*, enz. in plaets van de *e*, nog eene *a* en schryven aldus *daar*, *waar*, *naar*, enz. maer dit is buyten onze tael. en zeg, dit alleenlyk tot gemak der gene, die somwyken hollandsche schriften, oft boeken lesen.

Van de Letter B.

V. *Wat klank heeft de Letter b?*

A. Wat zagter dan de *p*; men zal uyt de volgende woorden zeer lichtelyk het verschil kunnen bemerken.

| | |
|-----------------|---------------------|
| Bad, pad. | bellen, pellen. |
| bat, pat. | boort, poort. |
| but, put. | baert, paert. |
| bokken, pokken. | billen, pillen. |
| bannen, pannen. | bylen, pylen. |
| bakken, pakken. | bak, pak. |
| baer, paer. | bonden, ponden. |
| buyten, puyten. | bael, pael. |
| binnen, pinnen. | bak-huys, pak-huys. |
| ben, pen. | baffen, passien. |
| beër, peër. | bolleken, polleken. |

Van de Letter C.

V. *Wat klank heeft de Letter c?*

A. Den ygen klank van de *c* is wat hard

der dan van de *f*, als in *vercieren*, enz; maer zoo de zelve een woord, oft eene syllabe begint, ende gevolgd word van eene van deze letteren, *a*, *l*, *n*, *o*, *r*, *u*, ook zoo sy op het eynde van eenig woord, oft syllabe komt, heeft sy den klank als de *k*; doch men behoort de zelve in deze gevallen nooyt te gebruyken, maer de *k*; mits de *c* hier niet dan eenen aengenomen, ende de *k* eenen eygen klank heeft.

V. *Of ik dan schreëf, const, cranc, comen, camer, carolus, catharina, enz. zonde dit kwalik zyn?*

A. Ja: en men moet schryven, *konst, krank, komen, kamer, enz*; uytgenomen *carolus* ende *catharina, enz.*

V. *Waerom aen deze, en niet aen de andere; daer synogtans den zelven klank hebben?*

A. Om dat *carolus* en *catharina, enz.* naemen zyn, die uyt andere taelen voortkomen.

V. *Mag ik dan alle naemen van dāsdanigen klank met eene c schryven?*

A. Ja: als de zelve uyt andere taelen voortkomen, als ook veel andere woorden, voortkomende, zoo gezyd is, uyt andere taelen, en die in de zelve met eene *c* geschreven worden, als *consentēren, contractēren, constant, cachetēren, vocael, enz.* doch diergelyke oneyge woorden behoort men in de nederduytsche taele niet te gebruyken.

Als de *c* voór eene *b* komt, heeft sy met de *k* te saemen den klank als eene *g*, die men met

eene ophaelinge uyt de borste uytſpreekt , als in china , lagchen , enz.

Misschien zoude imand mogen zeggen , dat in het woörd *christelyk* de *ch* niet als *g* , maer als *k* uytſproken word. Maer ik zeg daer tegen, dat het woörd *christelyk* voortkomt van *Christus* , ende vervolgens , geen opregt nederduyts woörd is ; als ook het woörd *charitaet* , en meer andere.

V. Maer ik heb bemerkt , dat gy in alle de woorden , die men gewoon is te schryven met *ck* , de *c* daer uytlaet ; welke is de oorzaeke daer af ?

A. Om dielwille , dat dit nooyt gevalt ; dan in't eynde van eenig woörd , oft syllabe , alwaer , zoo ik boven gezyd heb , de *c* den klank heeft als *k* ; en , vervolgens zoo men de *c* voór de *k* stelt , is als of'er twee *kk* stonden : zoo ik dan in eenig woörd , als in *stuck* , in de plaetse der *c* , eene *k* stelde , ichryvende *stukk* , laete aen uw eyge oordeel , of dit goed zouden wezen. *Van de Letter D.*

V. Wat klank heeft de Letter *d* ?

A. Wat zagter dan de *t* ; zoo men uyt de volgende woörden gemakkelyk zal kunnen onderschyden.

| | | |
|-----------------|-----------------|----------------|
| dieren, tieren. | droef, troef: | dapper, tapper |
| den, ten. | dal, tal. | dol, tol. |
| dyk, tyk. | dak, tak. | dam, tam. |
| doen, toen. | deelen, teelen. | dugt, tugt. |

Van de Letter E.

V. Wat klank heeft de Letter *e* ?

A. Als in *te* , *ne* , *me* : maer zoo'er twee *ee* staen , hebben sy den klank doór malkanderen , als in *een* , *twice* , *keer* , *weeenen* , enz.

V. Hebben de twee ee, by malkanderen staende, altyd den zelven klank?

A. Neen: want somtyds worden fy hard uytgesproken, als in *heeft*, *veel*, *keel*, enz. en somtyds als *ei*, als in *weêrdig*, *keers*, enz.

Redenêringe over de twee ee by malkanderen staende, ende de teekens, die men tot de zelve moet gebruyken.

Sommige zeggen, dat wy in onze Nederduytsche *Spel-konst* geene teekens en hebben, nog geene en behoeven, zelfs geene en mogen gebruyken; alleenlyk zeggende, om dat men die voôr dezen nooyt gebruykt heeft. Hier op zeg ik: eer de drukkerye gevonden wird, had men nooyt gedrukt; mogt men daerom niet drukken als die gevonden was, Zoude men wel eene taele konnen aenwyzen, die geschreven word zonder teeken? Waerom zoude onze Nederduytsche daer van meer moeten ontbloot wezen, dan eenige andere; daer ik kan goedmaeken, dat wy de zelve zeer noodig hebben?

Het is zeker, dat den klank van *weer*, die men doôr't werken in de handen krygt: *weêrtyd*; en *weêrd*, van *weerde* zyn, alle dry verschyde is: zoo men nu geene teekens gebruykt; hoe zal men die onderschyden? Het is waer, men zoude my konnen zeggen, dat men *weêrd* ook met eene *e* ende; kan schryven. Dit staen ik toe: maer hoe zal men onderschyd maeken tusschen de andere twee woorden, die malkanderen het aldernaest gelyken,

Zoo daer geen teeken op staet? Ik wete daer geen en anderen middel toe.

Daerom stelle ik dan vast, dat men op eene van de twee *ee*, die hard moeten uytgesproken worden, als in het gezyd woord *weér*, dit teeken *é* behoort te stellen, en op eene van de twee *ee*, die als *ei* moeten uytgesproken worden, dit teeken *ê*: zal hier van ider in't bezonder eenige woorden laeten volgen.

Twee ee, die den klank dovr malkanderen hebben.

Meer, geen, heel, een, feest, vee, teeken, verdeelen, leeren, vermeerderen, wanneer, leem, zeem, zeer, heer, teenen, been leenen, meest, bleek, breed, kleed, reep, zeep, reede, heet, leet, vreed, mees, vleesch, zeel, steen, eer, schreeuwen, zee, sneeuw, beest, heerschen, deeg, vreezen.

Twee eé, die den klank hard hebben.

Heeft, geeft, leeft, weeft, zweeft, weeft, steelt, meel, smeéd, kleeft, beeft, dreef, schreef, bleef, gedweégraem, sleet, meét, beek, streék, streep, pleégt, neémt, beweégt, beét, eét, spleét, speélt, kweéft, beéld, geél, gebleét, kaek-smeét, speén-kruyd, speér, spreékt, preékt, steél, breékt, steég, weéfel, geweérdeert, neérlaeder, weérwolf, heef-deeg, scheén.

Twee eê, die den klank als ei hebben.

Smeert, peêrsch, peêrlen, scheêrmes, veêfte, beêr, meêr, keêrs, peêrd, steêrt, weêrdig, regtveêrdig, teêrling, veêrdig, geêrne, neêrstig, meêrt, verteêrd, deêrlyk, geleêrst,

keerne , meêrle , meêrminne , zweêren ;
geweêr , gezweêr.

Nu volgen nog eenige woorden , die niet dan doôr het
geluyd teken onderschyden worden.

Leer ; daer men opklimt ; *leêr* , daer men
schoenen van maekt. Het *leêr* hangt op de
leer te droogen. *Deel* , van eenige zacke :
deél , plank. Gy moet my een *deel* van die *deél*
geven. *Leest* , daer men schoenen op maekt :
leést , in eenen boek lezen. Als gy *leést* , dan
moet gy uwen *leest* wech-leggen. *Week* , dat
niet hard is : *weêk* , zeven dagen. Het *week* we-
der heeft met de *weêk* begonst. *Keeren* , omdraey-
en : *keêren* , met den bessem. *Keert* uwen bessem
om ; en *keêrt* dan. *Scheél* , van eenen pot :
scheél , die het gezicht verdraeyd heeft. Hy
ziet zoo *scheél* ; dat hy het *scheél* niet ziet. *Pees* ,
van de kaerten ; *peés* , van eenen boôg. De twee
kaerten , die op de *peés* leggen , maeken eene
pees.

Hoe zoude men ook onderschyden , zoo
wy geene teekens mogten gebruyken ; de
woorden *bezien* , iet *beziên* , ende *beziën* ;
vrugten om te eten ?

Daer toe zal ik dit teeken *ë* gebruyken , het
welk geenen klank , nog verandering aen de
e geeft ; maer alleenlyk diend om de syllaben
te schyden , maekende van eene syllabe ,
twee , als aen de gezyde woorden te zien is ;
beziên , iet *bezien* , heeft maer twee , ende *be-*
ziën , vrugten , heeft dry syllaben ; ende wor-
den nogtans byde niet de zelve letteren ge-
schreven ; zoo dat dit teeken ten uysterste noo-

dig oordeele zoude kunnen uyt spreken, ende nogtans geschyden moeten zyn: als, beërven, geëten, enz.

Redeneringe, over het verschil van eens e ende twee in 't meervoud van een woord.

Bemerkt wezen, weken, pezen, lezen, delen, dezen, redenen, meten, beven, leven, enz.

Deze kunnen niet verandert oft iet anders doôr verstaen, oft verbeterd worden; nogtans men nu veel schryvers vind, de welke twee ee gebruyken in weëzen, weëken, peëzen, leëzen, deëlen, enz.

Bemerkt de teekens hier op te stellen, is lastig om leeren aen de kinderen, ende zeer vergetelyk. Vergeët men die op weëzen zoo zyn het weezen, minder-jaerige kinderen. Vergeët men op weëken, zoo is het weeken, op peëzen, zoo zyn 't peezen, van de kaerten, op leëzen, zoo zyn het kwaede leezen, daer men de kerre in om worpt, op deëlen planken zoo is het deelen, reëdenen reedene, meëten meten, enz. menigvuldige abuzen, ende misbruyken komen daer doôr, als ook van gelyken, die twee oo gebruyken, in koôlen, schoôven, boôgen, geloôven, enz. ook is het zeer moyelyk om leeren, ende laet men't teeken agter in koôlen, zoo zyn het koolen, vrugten uyt den hof; schoôven, schooven bondels van graen, boôgen, boogen, geloôven, gelooven ende zoo voorts. Men kan even wel altyd van het een-voud, tot het meer-voud niet komen, zonder andere letteren.

te veranderen, als in schoof, enz. moet men eene *f* gebruyken gelyk in heeft, geeft, leeft, enz. zoo behoort men in het meer-voud eenen vasten grond te houden. als voorz. ende in het een-voud van gelyken.

Bemerkt in het meervoud, van uren, huren, abuzen enz. en is de *e* niet noodig om dat men in het een-voud twee *uu* gebruykt als *uur buur abus vuur* enz. van gelyken ook in tyd hyd als zalighyd hylighyd enz. is de *e* geenfints noodig om dielwille dat de letter *y* eene klink letter is als voorz.

Van de Letter *F*.

V. Wat klank heeft de *f*.

A. Wat sterker dan de *v*, als men in de volgende woorden zal kunnen bemerken.

| | | |
|-------------|-------------|-------------|
| Fael, vael. | feyl, veyl. | fis, vis. |
| fel, vel. | fiel, viel. | fits, vits. |

Van de Letter *G*.

V. Wat klank heeft de *g*?

A. Als in *gaeven*, *Godt goed*, enz.

Den uytteg van de *H*. gedaen hier voären blad zyde 9.

Van de Letter *I*.

V. Wat klank heeft de *i*.

A. De *i* is twee-derleye, te weten: *i* klinker ende *j* mede-klinker.

V. Wat klank heeft dan de *i*. klinker?

A. Als in *iver*, *wie die* enz.

V. Wanneer word de *j* mede klinker, en wat klank heeft sy alsdan?

A. Als de zelve eenig woord, oft syllabe begint, ende van eenigen klinker gevolgd word: en heeft alsdan den klank als in *jagen*, *bejegenen*, *joden*, *jonge-vrouw*, enz.

Bemerkt, dat hier in zeker eene uytneeming

ge is in *iet*, alwaer de *i* een woord begint, ende van eenen *klinker* gevolgd word, ende niet-tegenstaende dit, *klinker* blyft. En heb tot nog toe maer deze nytnemingē gevonden.

Van de Letter K is gemeld sprekende van de C.

Van de Letters L, M, ende N.

V. Wat klank hebben de letters *l, m, ende n*?

A. Als in *lat, mat, nat; let, met, net, enz.*

Van de Letter O.

V. Wat klank heeft de *o*?

A. Als in *open, mot, tot, enz.* maer zoo'en twee *oo* malkanderen volgen, nemen sy te saemen den klank by-na als *oi*; de volgende woorden zullen dit aenwyzen.

| | | |
|------------|------------|------------|
| Lot, lout. | dop, doop. | pot, poot. |
| bot, boot. | kop, koop. | ros, roos. |
| bom, boom. | lof, loof. | vos, voos. |
| dod, dood. | lok, look. | om, oom. |
| dof, doof. | los, loos. | rok, rook. |

V. Twee *oo*, malkanderen volgende, hebben die atyd den zelven klank?

A. Neen: want moeten somtyds hard uytgesproken worden, als in *voôr, doôr* enz.; wanneer men de tweede *o* behoort te teekenen met dit teeken *ô*. Zal hier van idere soorte wederom eenige woorden laeten volgen.

Hoog, droog, oogen, schoon, toon, boon, room, schroom, droom, brood, groot, bloot, doos, loopen, koopen, loon, nood, oosten, oogst, roost, roaf, zoom, zoo, woon, boor, broos, hoafd, hoort, moor, floor, moorden, ook, look, oor, poort, boot, rood.

Nu volgen, die men moet teekenen.

Bloôs, doôr, doôlt, goôt, hoôp, kroôp.

noorden, oord, poólsch, soórtten, stoóf, voór, oórlog, oórdeel, oórlóf, zoól, zoóp, schoól, woórd, bekoórd, geboórtte, schoórtsteen, doót, beloófd, geloófd, boóg, abrikoós, koór, doórne, joód, toörn.

Deze naervolgende zyn gelyk in spelling, en worden alleenelyk doór het teeken op de **o** onderschyden.

Kool, vrugt om te eten; *koól* die men doet branden. Op eene *koól* kan men geene *kool* koken. *Nood*, in nood zyn; *noót*, die men kraekt en eet. Nog is men blyde, als men in den *nood* eene *noót* vind. *Schoot*, op den schoot zitten; *schoót*, van schieten. Op syns moeders *schoos* zittende, *schoót* hy eenen haes. *Schoóf*, van schoven; *schoof*, eenen bondel van graen. *K* en *schoóf* niet, voór dat mynen *schoof* gebonden is. *Boog*, boogen; *boóg*, om te schieten. Hy heeft mynen *boóg* zoo sterken *boog* gegeven, dat hy daer doór gekraekt is. *Geloost*, iet gelooven; *geloófd*, van pryzen. Hy *geloost*, dat die zegt: *geloófd* zy het alderheylygste Sacrament, viertig dagen Aflaet verdient. *Hoop*, berg; *hoóp*, betrouwen. Ik *hoóp*, dat hy over dién *hoop* niet zal vallen.

Van de Letttr **P**.

V. Wat klank beeft de *p*?

A. Wat harder dan de *b*, zoo men uyt de woórdten, die by de *b* gevoegd zyn, kan hooren. Maer als sy van een *b* gevolgd word, neémt sy met de *b* te saemen, den klank als *f*; maer gevalt gemynlyk in onygene woórdten, oft saemen, die uyt andere taalen voortkomen;

als in *Philippus*, *Philosoôph*; *Propheet*, enz., en moeten gelezen worden als *filippus*, *filosoôf*, *profeet*, enz.; en twyffele zelfs, oft men in onze taele wel een opregt woord zoude vinden, waer in de *p* aldus doôr eene *h* gevolgd word.

Van de Letter Q.

V. *Wat klank beëft de q?*

A. De *q* kan nooyt zonder de *u* gebruykt worden, en daerom dient gevraegd wat klank *qu* hebben.

V. *Wel wat klank hebben dan de qu.?*

A. Als *kw*: my dunkt dat de *q* geene letter van onzen Abé behoorde te wezen; alzoo wy in plaetse van *qu*, altyd de *kw* kunnen gebruyken, wel-te-verstaen, in alle opregte nederduytsche woorden, als by voorbeeld, *quaede* kan men schryven *kwaede*; *quam*, kan men schryven *kwam*, enz.; maer die te laeten voôr de Latynen, Fransche, ende andere, die geene *k* gebruyken; niet-te-min, laete een ider syne gezindhyd daer in volgen.

Van de Letter S.

V. *Wat klank beëft de Letter s?*

A. De *s* is tweederlye, te weten: *s* hard, en *s* zagt.

V. *Wanneer is de s hard?*

A. Zoo met de zelve eenig woord, oft syllabe begint, als in *salaet*, *schryuen*, enz.

V. *Wanneer is sy zagt?*

A. Als sy in 't midden, oft op 't eynde van eene syllabe komt, als in *disch*, *visch*, *wasch*, *zels*, enz.

Ook behoort men in 't schryven agt-te-nt-

men, dat men de *f* hard lank maeke, en de *s* zagt, kort.

V. Ik vinde nogtans veel woorden ende syllaben, in verscheyde boeken ende schriften, die den klank zagt hebben, ende niet-tegenstaende met een *f* hard geschreven worden; als *felden*, *sieden*, *fouten*, enz.; hoe komt dit?

A. Ik wete waerte zyn 't gene gy zegt: maer die zoo *f*schryven, misfchen: want deze, ende diergelyke woorden, behooren niet met eene *f*, maer met eene *z* geschreven te worden, als *zelden*, *zieden*, *zouten*, enz.

Redenerings aengaende de f hard, ende de z.

Vele zyn'er, die geen onderschyd maeken tusschen de *f* hard, ende de *z*, al-hoe-wel het verschil zeer groot is. De eerste syllabe van *syker* word hard uytgesproken, en de eerste syllabe van *zygen*, word zagt uytgesproken; zoo ik nu deze woorden beyde met eene *f*schryve, waer aen zal men, bezonderlyk de leerlingen, deze eerste syllaben kunnen onderschyden? Ook zoo men aen die, en diergelyke woorden, oft syllaben geene *z* moet gebruyken, zoo zegge ik, de *z* gansch onnoodig te wezen in onzen *Abé*; zegge ook, dat men alsdan met de *f* doet wat men wilt, die dan hard, dan zagt doende klinken, na syn believen.

Daerom dan besluyte ik, dat men alle woorden, ende syllaben, die den klank zagt hebben, als het gezyd woord *zygen*, ende de woorden *zien*, *wezen*, enz., behoort met eene *z* te schryven; ende dat men de woór-

den, die den klank hard hebben, als het gezyd woörd *ſuyker*, ende andere, behoort men met een *s* te ſchryven: zal hier van ider foorte eenige woorden laeten volgen.

Woorden, die men met eene s moet ſchryven.

Salaet, ſammelen, ſargie, ſedert, ſommige, ſimpel, ſolfer, ſober, ſaemen, ſoorten, perſoonen, ſokken, ſabel, ſimmen, ſelder, ſulker, ſuffen, enz.

De *s* van eene van deze volgende letteren gevolgd zynde is altyd hard, *c, l, m, n, p, t.*

Woorden, die men met eene z moet ſchryven.

Zee, zeem, zeel, zeep, zoo, zoom, zomer, zael, zaen, zal, zagt, zeker, zoet, zeven, zien, zot, zonder, zaegen, zaeden, zoeken, ziften, zugten, zuylen, zingen, zat, ziltig, zieden, zadel, vreezen, wezen, dezen, langzaam, deugdzaam, zeldzaam, zinnen, ziel, zeggen, lezen, gezond, enz.

Vinde ook zeer goed, dat men de voornaemen *ſyn, ſyne, ſynen, ſy*, met eene *s* ſchryve, om die te onderschyden van de woorden *zyn, zynde, zy, zyt*, de welke alle voortkomen van wezen.

V. *Waer aen zal ik weten wanneer dit voornaemen zyn.*

A. Zoo daer iet op volgt, het gene aen imand toebehoord, als by voörbeeld: *ſynen hoed, ſyne ſchoenen, ſyn huys*, enz.; ook als men in de plaetſe van *ſyn, ſyne, ſynen*, kan ſtellen *myn, myne, mynen*, als in *ſynen mantel*, ik kan ook zeggen: *mynen mantel; ſyne goederen*, ik kan ook zeggen: *myne goederen; ſyn kleed*, ik

kan ook zeggen : *myn kleed* : zoo dan , *synen* aen hoed , *syne* aen schoenen , *syn* , aen huys , en *synen* aen mantel , *syne* aen goederen , *syn* aen kleed , zyn alle voórnaemen , en dienen met eene *f* geschreven te worden.

V. *Maer hoe zal ik nu weten , wannser het woórden sy voórnaem is ?*

A. als het eene perfoone beteekent ; als in den volgenden zin , *sy* heeft my gezyd : naer dat *sy* my dit gegeven had. Hier beteekent *sy* eene perfoone : want ik zoude ook kunnen zeggen ; Catharina heeft my gezyd ; naer dat Anna my dit gegeven had.

Van de Letter T.

V. *Wat klank heeft de t ?*

A. Wat harder dan de *d* , zoo wy , van de *d* , sprekende , aenmerkt hebben ; maer in veel onegte oft vremde woórden , gevolgd zynde van *ie* , heeft sy den klank als eene sterke *f* , als in *conditie* , *exercitie* , *recreatie* , enz.

Van de Letter V.

V. *Wat klank heeft de v ?*

A. Wat zagter dan de *f* , zoo wy , van de *f* sprekende , ook aenmerkt hebben.

Van de Letter U.

V. *Wat klank heeft de u ?*

A. Als in *uren* , *duren* , enz. ; maer zoo daer eene *e* voór komt , verliest sy een weynig haere hardiglyd , en maekt van

duren , *deuren*.

geburen , *gebeuren*.

kuren , *keuren*.

bul , *beul*.

dun , *deun*.

kus , *keus*.

schuren , *scheuren*.

nues , *neus*.

vrugt , *vreugd*.

dugt , *deugd*.

Van de Letter W.

V. Wat klank heeft de w ?

A. Als eene *w*, die men langzaam uytspreekt; want zoo men eenig woord, als het woordenken *wie*, met eene *w* schryft, en die langzaam uytspreekt, als *w-ie*, zal den zelve klank hebben.

Van de Letter X.

V. Wat klank heeft de x ?

A. Beginnende een woord heeft sy den klank als eene sterke *x*, als in *xaverius*; maer komende in 't midden, oft op 't eynde van een woord, heeft sy den klank als *ks*, als in *xerxes*: maer meyne niet, dat men opregte nederduytsche woorden vind; waer in men de zelve behoort te gebruyken als in *henxt*.

Van de Letter Y.

V. Wat klank heeft de y ?

A. Als in *sy*, *wy*, *gy*, *hy*, *tyd*, *verblyd*; enz. maer in de onegte woorden word sy dikwils als *i* uytgesproken; als in *syllabe*, leest *fillabe*; *porphyrus*; leest *porfirus*.

Van de Letter z.

V. Wat klank heeft de z ?

A. Wat zagter dan de *s*, zoo ik, van de *s* sprekende, breeder beschreven heb.

De Getallen.

| | |
|----------|------------|
| 1. een. | 7. zeven. |
| 2. twee. | 8. acht. |
| 3. dry. | 9. negen. |
| 4. vier. | 10. tien. |
| 5. vyf. | 11. elf. |
| 6. zes. | 12. twelf. |

13. dertien.

14. viertien.

15. vyftien.

16. zeftien.

17. zeventien.

18. achtien.

19. negentien.

20. twintig.

21. een-en-twintig.

30. dertig.

40. viertig.

50. vyftig.

60. zeftig.

70. zeventig.

80. tachtig.

90. negentig.

100. honderd.

200. twee-honderd.

300. dry-honderd.

400. vier-honderd.

500. vyf-honderd.

600. zes-honderd.

700. zeven-honderd.

800. acht-honderd.

900. negen honderd.

1000. duyzend.

Van 't Romynſch Getal.

M. beteekent duyz.

D. vyf-honderd.

C. honderd.

Cij. dit ook duyz.

L. vyftig.

W. en X. ider tien.

V. vyf, y. twee, I. een.

IJ. dit ook vyf-hond.

Redeneringe, over de *d* ende de *t*, in 't eynde van een woord ofte ſyllabe. Het is by na alle Meesters, ende Meesterſſen kennelyk: zoo doôr verſcheyde *Spel-konſten* geleerd; ende aen-gewezen: dat men met eene *d* eyndigt die in het meer-voud, ofte in haeren infinitivus eene *d* hebben ende de *t* van gelyken klaer te verſtaen dat den hond, met eene *d* eyndigt: ende de kat met eene *t*, maer om de jonghyd beter in de memorie te drukken, zal men hier wat lang van handelen: ende eene aenwyzinge doen; by na zoo veel als'er in onze moederlyke taele te vinden zyn om het menigvuldig miſſchen, dat ſy aen een

woord, twee, ofte dry, dat niet bevatten. Eerst van die in 't meer-voud met eene *d* spellen, behouden de *d* in 't een-voud; behalven een woord in 't geheel onzer moederlyke taale: het welk ik hier in myne regels, ofte liniën, niet brengen, oft stellen kan: mits het geen meer-voud heeft, ofte inden infinitivus ook niet brengen mag. Nogtans vind men veel schryvers, die dit woord schryven oft dat 't meer-voud had, want gelyk sy schryven god met *en* daer by te voegen: zyn 't goden. Zoo zoude men 't kunnen by het meer-voud voegen het kan bestaen voór af-goden.

Ook beschaemdhyd onagtsaemhyd regtveerdighyd alle die met hyd uyt gaen behoort men met eene *d* te eyndigen om dat men in 't meer-voud zegt beschaemdheden regtveerdigheden onagtsaemheden enz.

Eerst van de d in 't eynde van een woord ofte syllabe die in 't meer-voud met eene d spellen.

Aerd van aerde zyn wy gemaekt.

| | | |
|-----------|---|-------------|
| Aerend, | | aerenden. |
| blad, | | bladeren. |
| band, | | banden. |
| baerd, | V | baerden. |
| bed, | | bedden. |
| beëld, | A | beëlden. |
| berd, | | berden. |
| brood, | N | brooden. |
| bescheed, | | bescheeden. |
| boëd, | | boden. |
| daed, | | daeden. |
| deugd, | | deugden. |

dood,
 eed,
 god,
 gebod,
 gemoed,
 geld,
 goed,
 grond,
 hand,
 hemd,
 hoed,
 hoofd,
 hond,
 jood,
 kwaed,
 kind,
 kleet,
 kruyd,
 land,
 lied,
 mond,
 maegd,
 mand,
 mild,
 moed,
 moord,
 naeld,
 pand,
 peerd,
 pond,
 rand,
 roed,
 schad,

V
 A
 N

dooden.
 eeden.
 goden af-goden;
 geboden
 gemoederen.
 gelden.
 goederen.
 gronden.
 handen.
 hemden.
 hoeden.
 hoofden.
 honden.
 joden.
 kwaeden.
 kinderen.
 kleederen.
 kruyden.
 landen.
 liedekens.
 monden.
 maegden.
 manden.
 milden.
 moden.
 moorden.
 naelden.
 panden.
 peerden.
 ponden.
 randen.
 roeden.
 schadden.

| | | |
|---------|---|-----------|
| ſchand, | | ſchanden. |
| ſtad, | | ſteden. |
| ſtrand, | | ſtranden. |
| zweérd, | | zweérdén. |
| tand, | | tanden. |
| tyd, | V | tyden. |
| vod, | | vodden. |
| vreugd, | V | vreugdén. |
| vrind, | | vrinden. |
| vyand, | N | vyanden. |
| warand, | | waranden. |
| wind, | | winden. |
| wond, | | wonden. |
| woórd, | | woórdén. |
| zaed, | | zaeden. |
| zond, | | zonden. |

Van de *d* in 't eynde van een woórd ofte ſyllabe die in den Infinitivus ofte oneyndig met een *d* ſpellen om wel te verſtaen als men daer het woórd *wy* voór ſtellen kan.

| | | |
|---------|---|-----------|
| Arbyd, | V | arbyden. |
| baed, | | baeden. |
| bid, | | bidden. |
| beraed, | V | beraedén. |
| bloed, | | bloeden. |
| bind, | | binden. |
| brod, | N | broddén. |

bestryd ,
 brand ,
 beryd ,
 belyd ,
 benyd ,
 behoud ,
 had ,
 klad ,
 raed ,
 ryd ,
 verbind ,
 verblyd ,
 verblind
 vermoed
 verzaed ,
 versnyd ,
 vind ,
 vlied ,
 vreugd ,
 word ,
 wird ,
 zoud ,
 onderscheyd ,
 onschuld ,

V
 A
 N

bestryden.
 branden.
 beryden.
 belyden.
 benyden.
 behouden
 hadden.
 kladden.
 raeden.
 ryden.
 verbinden
 verblyden
 verblinde.
 vermoede.
 verzaeden
 versnyde.
 vinden.
 vlieden.
 vreugden.
 worden.
 warden.
 zouden.
 onderschyden.
 onschuldigen.



Van de *z* in 't eynde van een woôrd ofte syllabe die in 't meer-voud uyt gaen om wel te verstaen al dat men tellen kan heêft meer-voud.

Aflaet,
 affront,
 bot,
 bout,
 doôt,
 groot,
 goôt,
 gewigt,
 hert,
 hout,
 hegt,
 israëliet,
 kaert,
 kant,
 kat,
 kot,
 klugt,
 knegt,
 kragt,
 kreft,
 lat,
 lit,
 licht,
 lint,
 lot,
 loet,

aflaeten-
 affronten-
 botten-
 bouten-
 doten-
 grooten-
 goten-
 gewigten-
 herten-
 houten-
 hegten-
 israëlieten-
 kaerten-
 kanten-
 katten-
 koten-
 klugten-
 knegten-
 kragten-
 kreften-
 latten-
 litten-
 lichten-
 linten-
 loten-
 loeten-

V
 A
 N

mat ;
 maet ,
 milt ,
 mot ;
 myt ,
 nat ,
 nagt ;
 net ,
 neet ,
 nigt ,
 noot ,
 put ,
 passant ,
 pint ,
 plaet ,
 plant ,
 poët ,
 poort ,
 pot ,
 rapoort ,
 rat ,
 rent ;
 riet ,
 ruyt ,
 schavot ;
 staet ;
 spruyt ,
 front ,
 stroot ,
 swert ,
 tent ,
 vliet ,
 vat ;

matten ;
 maeten-
 milten-
 motten-
 myten-
 natten-
 nagten-
 netten-
 neten-
 nigten-
 noten-
 putten-
 passanten-
 pinten-
 plaeten-
 planten-
 poëten-
 poorten-
 potten-
 raporten-
 ratten-
 renten-
 rieten-
 ruyten-
 schavotte-
 staeten-
 spruyten-
 fronten-
 frotten-
 swerten-
 tenten-
 vlieten-
 vaten ;

V
A
N

| | |
|--------------|-----------------|
| instrument , | instrumenten. |
| plakkaert , | plakkaerten. |
| voet , | voeten. |
| zot , | zotten. |
| zat , | zatten dronken. |

Van de *z* in 't eynde van een woord ofte syllabe die in den infinitivus uytgaen.

| | |
|-----------|--------------------------|
| Agt , | agten <i>extimeren</i> . |
| besluit , | besluyten. |
| bezet , | bezetten. |
| byt , | byten. |
| eet , | eten. |
| heet , | heeten. |
| haet , | haeten. |
| herplant | herplantē |
| kort , | korten. |
| laet , | laeten. |
| meēt , | metē. |
| moet , | moeten. |
| pagt , | pagten. |
| plant , | planten. |
| regt , | regten. |
| rōt , | rōtten. |
| schynt , | schyten. |
| stigt , | stigten. |
| sweet , | sweeten. |
| vlegt , | vlegten. |
| vegt , | vegten. |
| schat , | schatten. |

V
A
N

z

Gy hebt nu in deze bovenschreve liniën gezien ; waerom , ende wanneer gy eene *d* en dan eene *t* , op het eynde van een woord moet schryven ende by aldiën *U-L* , nog eenige woorden in 't schryven te voren komen , die hier in deze liniën , ofte regels niet en staen : gelijk als *snyd* , komt van *snyden* : *lont van lonten* enz. ende die de regels van meervoud , ende infinitivus niet verstaen ; beproeft ofte dat woord , in 't lange kan spellen : met eenen verstaenbaeren zin oft kond' betoonen , dat het ivers van voorts komt ; zoo volgt deze voorgaende regels.

Den waeragtigen en eeuwigen *Godt* kan in deze voorschreve liniën niet gebragt worden , en daerom moet men noodzaekelijk eene *t* agter de *d* voegen om den voornoemden eenigen *Godt* te onderschyden , van afgoden , die hedendags , in Nederduytsche Rymen nog gebruykt , en misschien ('t waer beter neen) in andere landen en van sommige menschen aanbeden worden .

Maer oft ik eene *d* in plaetze van eene *t* stelde zoud dit somtyds eenig verschil by brengen , zeer groot verschil alzoo gyaen de volgende voórbeelden zult kunnen bemerken .

Ook , moet men bemerken , dat men eene *g* schryft op 't eynden van de volgende en meer andere woorden , die in 't meervoud gespelt worden gelijk deés volgende , *jong* komt van *jongen* , *jongeling* van *jongelingen* , *koning* van *koningen* , *lang* van *langen* enz.

Bemerkt : de *ck* (nae myn dunken) niet

noodig is in onze moederlyke taele als in de volgende en meer andere woorden, *schaep-schepper*, *gezelschap* en zoo Voorts.

Ook nog in heel wynige woorden als in *licht* met de keërs *lichten*, *lig* van *liggen*, de andere zal U-L. in deze *Spel-konst* vinden.

Verskil tusschen *worden*, ende *woorden*. daer de kinderen, in 't beginsel dikwils in misschen *woorden* is meervoud, *worden* is oneyndig ofte infinitivus by voorbeeld het zal te laet *worden* om zoo veel *woorden* te spreken oft te schryven enz.

Verskil tusschen *misschen* ende *Missen*, by voorbeeld voor het eerst moeten de jonge Priesters letten dat sy niet *misschen* in de *Misse*.

Verskil tusschen *baet* ende *baed*, *baet* daer men profyt mede doet, *baed* van *baeden*, in 't water *baeden*, by voorbeeld sy bad Godt, om gratie: als wanneer sy ging *baeden*, in een *bad*, om *baet* te vinden.

Verskil tusschen *voed*, ende *voet*, *voed* van *voeden*: spyzen, t' eten geven, *voet*, van *voeten*, daer men op gaet, by voorbeeld: by gebrek van *voedzel*, is den man zoq slap geworden dat hy op sijne *voeten* niet meer en kan staen.

Verskil tusschen *hard*, ende *hert*, by voorbeeld dit hout is zoo *hard*, dat ik pyn aen mijn *hert* had, van het te breken oft te klieven.

Verskil tusschen *noed*, ende *nooyt*, *nood*

van noodig, nooyt is als eene verloocheninge; by voorbeeld ik heb nooyt, in zulken nood geweest: dat ik geen brood en had om te eten.

Nota de hollanders schryven wel noynt, maer dit is, ende dient tot gemak van hunne taele: men kan't in onze moederlyke taele goed onderschyden met de *d* ende de *t* in 't eynde van een woord, gelyk als d'anderen.

Vershil tusschen weg ende wech.

V. *Wat verschil is'er tusschen weg ende wech.*

A. *Weg*, is daer men op gaet, en heeft voor meervoud *wegen*.

Wech, is niet meer zyn; by voorbeeld: als de brugge *wech* is, waer zal men dan gaen? Men zal dan eenen anderen *weg* moeten nemen; maer zoo de brugge *weg* is, zal men daer over gaen.

Vershil tusschen slag ende slach.

V. *Wat verschil is'er tusschen slag ende slach?*

A. *Slag* komt voort van slaegen, ende beteekent eenen *slag*, die men geeft met de hand, oft met eenen hamer.

Slach komt voort van geslachte, ende beteekent eene soorte: by voorbeeld: ik ben in een land geweest, daer men een ander *slach* van beesten vind.

Vershil tusschen tog, doch ende dog.

V. *Wat verschil is'er tusschen tog, doch ende dog.*

A. *Tog*, is eene smeeking, ende word gebruykt om iet met verlangen te vraegen ofte

te verzoeken : by voorbeeld : hylige Moeder Godts, wilt *tog* voor my bidden : ik bidde u, Myn Heer, laet ons *tog* gaen.

Doch, wilt zeggen evenwel ; by voorbeeld, al-hoe-wel het regent, ik zal *doch* gaen : al-hoe-wel mijne schoenen nog sterk schynen te wezen, sy zullen *doch* haest versleten zija.

Dog, is eenen hond, ende heeft voor meer-voud *doggen*.

Vershil tusschen, oft ends ofte.

V. Is'er eenig verschil tusschen, oft ends ofte?

A. Ja, deze verschillen alle twee :

Oft, wilt zeggen eene van *boyde*, by voorbeeld : geeft my geld *oft* goed : tapt voor ons bier *oft* wyn.

Ofte, wilt zeggen, dat de zaak, daer men van spreekt, al-hoe-wel men die verschyde naemen geeft, de zelve is : by voorbeeld : ik heb geleert by den *Koster ofte* Meester van enz. *ofte* wilt hier zeggen, dat het zelve is hoe men hem noemt, 't zy *Koster*, 't zy *Meester*.

Vershil tusschen naer, ende nae.

V. Wat verschil is'er tusschen naer, ende nae?

A. *Naer*, beteekent agter, voorby, *oft naer* dat de zaak, daer men van spreekt, geschied is : by voorbeeld ; ik zal gaen *naer* dat gy dit gedaen hebt : ik zal *naer* u gaen : dit wilt zeggen : ik zal agter u gaen, *oft*, ik zal gaen *naer* dat gy verrokken zyt.

Nae, beteekent *tot* : by voorbeeld : ik zal *nae* Brussel gaen : men wilt hier niet zeggen, dat men agter Brussel zal gaen ; maer dat men *tot* Brussel zal gaen : wy moeten ons hart wag.

Godt stieren : dit wilt zeggen , wy moeten ons hert tot Godt stieren.

Vershil tusschen dagen ende daegen.

V. Is'er eenig verschil tusschen dagen ende daegen?

- A. Jae : *dagen* is het meervoud van *dag* : by voorbeeld : naer vier *dagen* zal ik u betaelen.

Daegen, is imand voor 't Regt roepen : by voorbeeld : zoo naer vier *dagen* gy my niet betaelt , zal ik u doen *daegen*.

Vershil tusschen wet , weth ende wed.

V. Wat verschil is'er tusschen wet , weth ende wed ?

- A. Dat *wet* voortkomt van *wetten* , een mes , oft iet anders *wetten* : by voorbeeld : *wet* dit mes op den trap.

Weth zyn de Regters ; de *weth* van eene Stad oft dorp : by voorbeeld : zoo gy my geen geld geeft , zal ik u voor de *weth* doen daegen.

Wed komt voort van *wedden* : by voorbeeld : *wed* tegen my voor eenen schelling , dat ik voor u in de schole zal zyn.

Vershil tusschen houden ende houwen.

V. Wat verschil is'er tusschen houden ende houwen ?

- A. *Houden* , is iet houden , bewaeren , niet weder geven : by voorbeeld : ik zal 't uw *houden* , tot dat gy 't mijn zult wedergeven.

Houwen , is kappen , of met den sabel slaen : by voorbeeld : hy heeft my het hoofd willen af *houwen* , maer ik ben het perykel ontvlugt.

Vershil tusschen erm ende arm.

Erm van eenen mensch , oft andersints ; *arm* , zonder geld , oft goed zyn. Diën *armen* mensch.

Is zoo *arm*, dat hy niets en heeft om syne *erzmon* te bedekken: want ik heb gezien, dat sijnen eenen *erm* geheel naekt is.

Vershil tusschen haer ende hair.

Haer, voórnaem; *hair* van het hoofd. *Haer hair* is zeer blond.

Vershil tusschen was ende wasch.

Was komt van het werk-woord *wezen*; *wasch*, daer men keérffen van maekt. Voórlede jaer *was* den *wasch* zeer raer

Vershil tusschen hem ende hemd.

Hem, voórnaem; *hemd*, dat men op het lighaem onder de andere kleeders draegt. Ik heb *hem* gezyd, dat hy sijn *bemd* zoude aendoen.

Vershil tusschen my ende mey.

My, voórnaem; *mey* eene van de twelf maenden. In den *mey* zal ik *my* in de groente begeven

Vershil tusschen moet ende moed.

Moet, van het woord *moeten*; *moed*, kouragie. Al heeft men het wat lastig, men *moet* daerom den *moed* niet verloren geven.

Vershil tusschen rys ende reys.

Rys om te eten; *reys*, ergens nae-toe ryzen. Op mijne *reys* nae Italiën heb ik onder den weg veel *rys* geëten.

Vershil tusschen geschied ende geschiet

Geschied komt van *geschieden*; *geschiet* komt van *schieten*. Het is *geschied*, dat doór het *geschiet* van een canon eenen dooven mensch is hoorend geworden.

Ziet komt van *zien*, *zied*, van *zieden*. Hy *ziet* wel, dat het water *zied*.

20 *Nieuwe Spel-konst.*
Of men *erffelyk*, *sterffelyk*, *bederffelyk*, enz. ;
oft *wel* *ervelyk*, *stervelyk*, *bedervelyk*,
enz. ; moet *schryven*.

Hier dient bemerkt, dat men aen alle de
wóorden, daer men by -wóorden van maekt,
niet dan de leste letter af-doet, ende daer *lyk*
in de plaetse stelt, als aen *uytspreken*: want met
de leste letter, die de *n* is, daer af-te-doen,
ende *lyk* daer in de plaetse te stellen, is het *uyt-*
sprekelyk; *uytdrukken*, de leste letter daer af,
ende *lyk* in de plaetse gesteld, is *uytdrukkelyk*,
ende diensvolgens, *erven*, *sterven* ende *bederven*,
de leste letters daer afgedaen, ende *lyk* in de
plaetse gesteld, zullen zyn *ervelyk*, *stervelyk*,
bedervelyk; ende daerom behoort men deze,
ende alle andere diergelyke wóorden, nooyt
met twee *ff*, maer met eene *v* te *schryven*.

Vershil tusschen u ende uw.

V. Is'er eenig verschil tusschen u ende uw?

A. Zeer groot verschil: *u* betéekent den per-
soon zelf, die men aanspreekt: als by vóor-
beeld: dat huys behoort aen *u*: aen wie zult
gy dit geven? Aen *u*.

Uw is eenen vóornaem, en word altyd ver-
staen op de zaeke daer men van spreekt: als
by vóorbeeld: dit is *uw* huys; dit is het *uw*;
ik zal *u* *uw* geld geven.

Nochtans zyn'er zeer veel, die hier gedue-
rig aen misschen, *schryvende*: *u* *Vader*, *u*
Moeder, *u* *huys*, *u* *kleed*, enz., het gene
niet kan bestaen: want 't is als of men den
Vader, de *Moeder*, het *huys*, oft het *kleed*
zelf aansprak.

Van de voornaemen mijnen, mijne ende mijn, van uwen, uwe ende uw, ende meer andere.

Veel zyn'er, die aen deze woorden zeer dikwils misfchen, gebruykende het een voór het ander, fchryvende : *mijn* broeder, *mijn* zuster, ende meer diergelyke, als ook *uw* broeder, *uw* zuster, enz. daerom heb ik geoordeelt zeer noodig te wezen hier van eenen uytleg te doen.

Mijnen ende *uwen* moeten alleenlijk gebruykt worden voór't mannelijk : *mijne* ende *uwe* voór't vrouwelijk : *mijn* ende *uw* voór't onpartydig.

V. *Waer aen zal ik weten wanneer een woórd mannelijk, wanneer vrouwelijk, ende wanneer onpartydig is?*

A. Zoo men daer voór kan stellen *den*, dan is het mannelijk, als *broeder* is mannelijk : want men kan zeggen *den broeder* : en daerom behoort men nooyt te fchryven *mijn* oft *uw* broeder; maer *mijnen* oft *uwen broeder* : *hoed* is ook mannelijk: want men kan ook zeggen *den hoed* : ende daerom ook *mijnen* oft *uwen hoed*.

Zoo men daer voór kan stellen *de*, is het vrouwelijk, als *zuster* : want men kan zeggen *de zuster*; ende daerom mag men nooyt fchryven *myn* oft *uw zuster* : maer *myne* oft *uwe zuster* : *tafel* is ook vrouwelijk : want men kan ook zeggen *de tafel* : ende daerom ook *mijne* oft *uwe tafel*.

Zoo men daer voór kan stellen *het*, is het onpartydig; als *huys* : want men kan zeggen *het huys*; ende daerom moet men fchryven

F

mijn oft *uw huys*; *vuur* is ook *onpartydig*; want men kan ook zeggen *het vuur*; ende daerom ook *mijn* oft *uw vuur*.

Daer zijn nog veel andere woorden van dit slach, waer van nog eenige zal laeten volgen, met deze letteren *M.* voór 't *Mannelijk*, *V.* voór 't *Vrouwelyk*, ende *O.* voór 't *Onpartydig*.

| | | |
|-------------------|-------------------|-------------------|
| M. <i>fijnen.</i> | M. <i>haeren.</i> | M. <i>eenen.</i> |
| V. <i>fijne.</i> | V. <i>haere.</i> | V. <i>eene.</i> |
| O. <i>fijn.</i> | O. <i>haer.</i> | O. <i>een.</i> |
| M. <i>geenen.</i> | M. <i>diën.</i> | M. <i>ideren.</i> |
| V. <i>geene.</i> | V. <i>die.</i> | V. <i>idere.</i> |
| O. <i>geen.</i> | O. <i>dit.</i> | O. <i>ider.</i> |
| M. <i>welken.</i> | M. <i>dezen.</i> | M. <i>zulken.</i> |
| V. <i>welke.</i> | V. <i>deze.</i> | V. <i>zulkē.</i> |
| O. <i>welk.</i> | O. <i>dees.</i> | O. <i>zulk.</i> |


Daer zyn nog veel andere van deze soorte van woorden, die de latynen *adjectiva* noemen, de welke alle op deze voörgaende manieren veranderd moeten worden, als *groosen*, *schoonen* *klynen*, *groven*, enz.



II. H O O F D - D E E L ,

Van de Stippen.

V.  *Aer toe dienen de stippen?*

A.  Om de reden, die uyt verschyde leden bestaen, te kunnen onderschyden.

V. *Hoe veel zyn doze?*

A. Elfte weten :

, Comma. ; Semicolon. : Duplex-punctum ofte twee puncta. . Punctum. ? Signum interrogationis ofte vraeg-teeken. ! Signum exclamationis ofte verwondering-teeken. (Parenthesis.) Claudatur. - Hyphen ofte koppeling. - Divisio. ofte verdeeling. * Apostrophus ofte verkorting.

Uytlegginge van de voorige stippen.

V. *Wanneer stelt men eenen comma?*

A. Naer eenen oft meer onvolmaekte zinnen ; by voorbeeld : ik heb gezien eenen grooten, hoogen ende dikken Boom. Ander voorbeeld ; nae de kerk gaende, heb ik ontmoet eenen mijnder goede vrienden, den welken my gezyd heeft, dat in-enz.

V. *Waer stelt men Semicolon?*

A. Naer wat langere ophoudinge als den comma, ende wat minder als den duplex-punctum ; by voorbeeld : zend Peeter ; dat hy my helpe ; dat hy my trooste in mijne pynen ; enz.

V. *Wanneer stelt men duplex-punctum?*

A. Naer eenen volmaekten zin ; by voôrbeêld : eerst zullen komen vyftig mannen te peêrd, alle zeer wel uytgedoft : naer deze enz.

V. *Wanneer stelt men punctum ?*

A. Naer eenen volmaekten zin, den welken geheel geëyndigt is, ende men van ict anders begint te spreken, oft dat men geheel ophoud ; by voôrbeêld : de Misse is zeker geëyndigt: want de Kerke is gesloten. Nu gaen ik eenen van mijne goede vrienden bezoeken.

V. *Wanneer stelt men het signum intergationis ofte vraeg-teeken ?*

A. Naer eene vraege ; by voôrbeêld : is Peeter gekomen ? Studeert gy nog ? Waerom hebt gy hem geslaegen ? Hoe veel geld hebt gy ?

V. *Wanneer stelt men het signum exclamationis ofte verwondering-teeken ?*

A. Naer droefhyd, blydichap, oft ict dat uytroepinge beteekent ; en word gemynlyk gesteld agter de woôrdekens ag ! helaes ! ô ! wee my ! by voôrdeêld : ag, wat ongeluk ! helaes, wat rampen ! ô wat schelm ! wee my, ellendigen ! enz.

V. *Wanneer stelt men parenthesis, ende wanneer claudatur ?*

A. *Parenthesis* word gesteld voôr, ende *claudatur* naer eenigen tusschen - zin, die bygebragt word om het voôrgaende, oft volgende, klaerder te doen verstaen, ende nogtans onafhangelijk is van 't voôrgaende ende volgende : by voôrbeêld : Joannes heeft gisteren (uyt de school komende) sijnen boek verloren.

V. Wanneer stelt men hyphen ofte koppeling?

A. Tuffchen twee woorden, die, al-hoe-wel ider iet bezonder bedieden, nogtans al-dan te saemen maer eene zaeke beteekenen; als *school-meeſter*, *munt-meeſter*, *onder-meeſter*, *boek-kamer*, *graen-zolder*, *letter-konst*, enz.

V. Wanneer stelt men *diviſio* ofte verdeeling?

A. *Diviſio*, de welke in bewerp de *hyphen* gelyk is, 't en zy de oude-duytsche letteren, alwaer men voór *diviſio* twee Ichreéfkens stelt, als *z*, word gesteld op het eynde van eenen regel, alswanneer daer een woord begonnen word, dat men op den zelven regel niet kan yndigen, zoo dat men den overschot in 't begin van den anderen regel moet stellen; maer dusdanige woorden mogen niet verdyld worden, dan by syllaben, als by voórbeeld: . be-standighyd: be-schaemd-heden, enz.

Ook staet te bemerken, dat men geene syl-labe mag overdragen de welke met eene klink-letter begint, als by voórbeeld: vy-anden; maer men moet aldan het geheel woord uyt dién regel laeten, oft het zelve verdylen aldus: vy-an-den, enz.

V. Wanneer stelt men *apostrophus* ofte verkortinge?

A. De *Apostrophe* word gesteld in de plaet-ze van eenige letter, die men somtyds, om te verkorten, agter-laet.

V. Zegt my eenige woorden, de welke verkort

en met eene apostrophe geschreven kunnen worden:

A. Het, de, daer, des, enz.; want om te schryven *het welk*, mag men schryven, 't *welk*; *voôr de andere*, mag men schryven, *d'ander*; *voôr als daer*, als *er*; *voôr des morgens*, 's *morgens*; enz.

V. Maer waerom stelt gy sommige voôr, ende andere naer de blyvende letter?

A. Om dat aen sommige de voôrste, ende aen andere de agterste letteren worden afge-laeten, ende de *apostrophe* altyd moet gesteld worden in de plaetze der agter-gelaetene letteren, als voôr *het gene*, 't *gene*; voôr *te onthouden*, 't *onthouden*; voôr *des avonds*, 's *avonds*; voôr *sy ontnomen*, 's *ontnemen*; enz.

Nog zyn'er woorden aen de welke men doôr de *apostrophe* in 't midden eene letter mag uytlaeten; als in *bladeren*, mag men schryven *blad'ren*; *veranderen*, *verand'ren*; *schranderen*, *schrand'ren*; *ydele*, *yd'le*; enz.; maer dit is besonderlijk toegestaen aen de Rym-digters, ende dient om hunne rymen op de maete te brengen.



III. H O O F D - D E E L.

*Van de Capitael- ofte Hoofd-letteren ,
ende van de Verkortzelen.*

V.  *Anneer moet ik eene Capitael-
ofte Hoofd-letter stellen ?*

A. Ten eerste , wanneer gy
iet begint te schryven : ten
tweede , naer eenen punctum ,
ten waere diën gesteld wierde ter oorzaeke
van eenige verkortinge , als aen *Eerw.* , als-
dan niet , om dat den zin daer niet eyndigt :
ten derde , aen ygene naemen , als *Joannes* ,
Philippus , *David* , *Jerusalem* , *Brussel* ,
Antwerpen , enz. ; ten vierde , aen de zae-
ke , de welke het bewerp van de reden maekt ;
die men handelt ; ende meer andere , die het
gebruijk u voorts zal leeren.

*Hier volgen nu de abreviatiën ofte verkortze-
len , de welke men dikwils vind , bezonder-
lyk in de oude drukken , schriften ende
gazetten , met binne bediedingen.*

| | |
|------------------------|------------------------|
| È bedied en ofte ende. | dew. , de welke. |
| eñ , ende. | hetw. , het welk. |
| ō , on ofte om. | voorn. , voornoemden : |
| dz , dat ofte dit. | voorz. , voórchraven : |
| hz , het. | ofte voórzyden. |
| deny. , den welken. | gem. , gemelden : |

| | |
|---|--|
| Bex. , by exempel. | N. , eenen verzwegend naem. |
| Nota , bemerk. | S. oft St. , Sinte. |
| enz. , ende zoo voorts | H. , Hyligen. |
| &c. , Et cætera. <i>Het</i> | K. M. , Kyzerlyke , oft Koninglyke |
| <i>gene beteekent</i> : Ende | Majestyt. |
| het volgende. | S.K. H. Syne Koning- lyke Hooghyd. |
| No. , numero <i>ofte</i> | Excell. , Excellentie. |
| number. | S. D. H. , Syne Doór- lugtigste Hoogweér- dighyd. |
| Jan. , Januarius. | Jonkr. , Jonker. |
| Feb. , Februarius. | Mr. , Myn Heer. |
| Apr. , April. | Me. , Meester , <i>ofte</i> |
| Jun. , Junius. | Mevrouwe. |
| Jul. , Julius. | Jouffr. , Jouvrouw. |
| Aug. , Augustus. | Sr. , Sieur , <i>ofte</i> Zuster. |
| 7ber <i>ofte</i> Sept. , Sep- tember. | Secret. , Secretaris |
| 8ber <i>ofte</i> Octob. , October. | Nots. , Notaris. |
| 9ber. Nov. <i>ofte</i> Novemb November. | B.V. , bemindē vrind, <i>ofte</i> Vader ; ook by voórbeeld : |
| 10ber , Dec. <i>ofte</i> Decemb. December. | B.M. beminde Moeder |
| 1. C. , eerste capittel. | |
| 2. <i>γ</i> , tweede veers. | |
| 3. <i>δ</i> , derde stelling. | |

DIENSTIGE RYMEN

Voôr de Schoôl-kinderen.

Deés wereld is een schoôl, gy gaet daer in ter scholen,
Godt uwen Meester is, . . . sijn leering kan niet dolen ;

Gy dagelijks aen hem, uw les op zeggen moet,
Verzuymt gy nooyt uw les, gy doed uw ziel groot
goed.

Uw les is het gebed, dat gy aen Godt moet geven ;
Uw les is 't onderzoek, wat gy al hebt bedreven :

Gy zeggen moet deés les, eer dat gy slaepen gaets,
Gy zyt geen goed scholier, als gy die agter laet.

Den boek van uw gemoed, gy wel moet onderzoeken,
Vind gy daer iet misdaen, gy moet uw daed vervloeken.

Verwekten goed berouw, en maekten vast opzet,
Dat gy voôrtae u heel, zult voegen nae Godts weth.

Het is niet redelyk, niet op deés les te passen,

De dood kan in den slaep, u onvoôrziens verrassens,
Doet rekening aen Godt, eer gy te bedd' u geeft.

Wie is'er die een uur, van leven zeker heeft?

Veel hebben zig te bedd' fris, en gezond begeven ;

Die 'smorgens zyn ylaes, gevonden zonder leven ;
De les van rekening, moet zyn aen Godt gedaen ;

Mèt een gerust gemoed, gy dan kont rusten gaen.

Bepyst u oft gy hebt, Godts weth niet overtreden,

En oft gy met gedult, uw leyden hebt geleden :

Maekt effen uwen kerf, verzoent u eerst met Godt ;

En kruypt niet in uw bedd' gelyk den hond in't kot,

Bion den filosoôph, een van sijn Jongelingen,

Al dede hy sijn best, niet leeren kost op dwingen ;

Een van sijn vriden hem, hier over heeft gevraegts

Zegt my wat doet den gasts, dat gy uyt schoôl hem
jaegt.

Hier op hem *Bion* zegt, gy moet niet zyn verwonderd ;

Hy is een rotte peêr, die goede deêrt met honderd :

Hy is als verffchen kaes, die blyft niet aen den haek,

Al wat ik doen aen hem, 't is al verloren zaek.

Hier mede geeft aen ons, den filosoôph te kennen,

Dat zig tot wetenschap, nooyt zal scholier gewennens

Is hy gemakkelyk, slap ongewillig, teer ?

**Den Meester kwiſt maer tyd , en haelt daer van
geen eer.**

**Men ziet ook in de ſchool, veel langentyd verkeeren
Die na hun ouders wenſch, daer evenwel niet leeren.**

**Maer als daer een ſcholier , niet leert oft wel ont-
houd,**

**'t Komt by den Meester niet, maer by ſijn ygen fout.
Zy ſteken vol bedrog , vol piſſen, en vol perten,
Zy zoeken niet hun eer, doôr voôrtgang te beherten:
Het doet den Meester pyn, dat zoo hun ouders geld,
En hunnen ſchoonen tyd , verkwijt word en ver-
ſpelt.**

**Hun ſchalkhyd, is zoo groot, ſy weten zoo te liegen,
Dat ſy ook na de konſt, den gauwſten Man bedriegen
Hoe wel hy let op hun , en als een *Argus* ziet,
Hy nog bedrogen word , ſy doen dat hy verbied.
Men vinden zou geen eynd, is't dat men hier woud-
ſtellen ,**

**De fouten die ſy doen , 't getal is niet te tellen ;
Ik zal een klyn getal , hier brengen aen den dag ,
Een ander die 't belieft , de reſt u zeggen mag.
Het is de eerſte fout , ſijn les niet op te zeggen :
En nog de ſchuld daer van, op imands hals te leggen;
Oft op den knegt oft maert, die wekien hem te
laet ,**

**Zoo dat het is hun fout , dat hy in fout nu ſtaet.
Nu volgt de tweede fout, dat is in't ſchool te klappen,
Te ſpelen met den boek, den Meester naer te ſnappen?
Te nemen groot vermaek, in een vercierd verhael ,
Al heêft den Meester dat, verboden honderd mael.
Nu volgt de derde fout , die niemand kan verſchoo-
nen ,**

**Is't dat hy ſijn geſchrift, niet heêft gereed te toonen,
Het is een groote fout , als een ſcholier zoo faelt :
Dat hy gelyk 't behoort , ſijn tacke niet betaelt.
Om dat hy ſijn geſchrift , niet mede heêft gedragen,
Hy krygt tot meerder pyn , veel onverwagte ſlagen:
Had hy nu ſijn geſchrift , hy waer van leet bevryd,
Hy is als een ſoldaet , die zonder waepens ſtryd,**

Nu volgt de vierde fout, een fout niet te verdragen,
Dat is als een scholier, gaet scholen agter d'haegen:
Als hy loopt uyt de schoël, en elders soekt vermaek,
Dat is een groote fout, en een vervloekte zaek.
Niemand mag uyt de schoël, ten sy met reden blyven
Als imand reden heeft, den Meester zal niet kyven :
Zoo ook als gy zyt ziek, oft arm oft slegt van staet,
Gy moôgt met goed fatsoen, daer tegen zoeken
raed.

Nu volgt de vyfde fout, dat is in 't schoël te kyven,
Te twisten onder een, en groot getier bedryven;
Het voôrspel is gekyf, het eynde is gevegt;
Den eenen wilt zoo wel, als d'ander hebben regt.
D'een tegen d'ander stoest, d'een d'ander niet wilt
wyken;

't Schynt, dat daer word getwist, om heele koning-
ryken:

't Schynt dat daer oôrlog is, 't schynt daer zoo
rouw gestelt,

Gelyk een leger staet, tot slag in 't open veld.
Hoe dikwils hoort men daer, gy schelm g'hebt my
belogen;

Al wat gy van my klaegt, is uyt den dnyrn gezogen;

Gy myn verrader zyt, ik u myn vyand ken;

Om dat gy d'oorsaek zyt, dat ik gegeesselt ben.

Om een verloren pen, oft om een spelt gevonden,

Zy bassen tegen een, en vegten als de honden;

Zy slaen malkanderen, heel heftig op de huyd;

Om ik en weét niet wat, om een papiere schuyt.

Nu volgt de zesde fout, dat is in schoël te slaepen,

Te spelen met den bal, en doôr de venster gaepen;

Den Meester word heel gram, gestoort en ongezind,

Is 't dat hy kinder-spel, by sijn scholieren vind.

Ook is 't een groote fout dat is den siekaerd maeken,

Om zoo uyt luyërdy, aen 't spelen te geraeken:

Men veél scholieren vind, die klagten doen van pijn,

Om zoo van 't schoël verloft, en op den drill te zyn.

Wat word hier doôr verstaen? dat zoo veel menschen
klaegen:

Dat zy te teer te swak, geen lasten konnen draegen;

**Dat Godt hun meer legt op , als zy wel konnen
doen ,**

**Dat niemand weét , hoe zeer , en waer hem prangt
den schoen .**

**De achste fout nu volgt , dat is in schoól te liegen ,
En met behendighyd , den Meester te bedriegen :**

**Nooyt imand in de schoól , de roede zal ontgaen ,
Is't dat hy tegen sprekt , als hy krygt een vermaen .**

**Daer is geen grooter fout , als om te gaen met treken ,
En als men word vermaend , daer tegen stout te
spreken :**

**Als imand heeft misdaen , en zig onnoozel houd ,
Die mag niet zyn verchoon : , die doet de grootste
fout**

**Eertyds in nederland een man was weêrd te pryzen ;
Van diegelyke soôrt , men luttel kan bewyzen :**

**Hy gong sijn kinders voôr in zedighyd en deugd ,
Om dat hy zoo aenhun , geen leet zou zien , maer
vreugd .**

**Hy riep zyn oudsten zoôn ?'t is tyd om gaen te leeren ,
Uw moeder laet te lang . u op de straet verkeerem ;
Van spelen op de straet , komt niet , als schaed ,
en schand ,**

**De deugd en wetenschap , moet zyn in u geplant .
Wilt u niet op myn geld , en op myn goed verlaeten ,
Dat zal u zonder deugd , en wetenschap niet baeten ;
Gy deugd en wetenschap , in schoól behalen moet .
De deugd en wetenschap , zyn meer als geld en
goed .**

**En suks met my nae 't schoól gy daer zoo wel moet
leeren ,**

**Dat gy kont tot uw eer met klynen groot verkeerem :
Ik zelfs u lyden wil , en brengen by den man ,
Die u de wetenschap . en deugd wel leeren kan .**

**Als hy dit had gezyd , hy heeft sijn zoôn genomen ,
En is met hem vol vreugd , in't Meesters huys gekomen
Als hy den Meester zag , hy sprak hem destig aen :
ziet hier , myn heer , dit kind , dat moet gy gaede
sien .**

**Dat geef ik aen uw zorg , dat is aen u bevolen ,
Dat zal uw leerkind zyn , en gaen by u ter scholen ?**

Maer spaert de roede niet , is 't dat hy iet misdoeft;
Straft hem , is 't dat hy zig niet draegt gelyk hy
moet.

Als hy dit had gezyd , hy thoont een erm vol roeden;
Hy sprek den Meester aen : gy moet zyn kwaed
niet voeden ,

Dit rys is voór zyn kwaed , een goede medecyn :
En spaert de roede niet , daer meer te krygen zyn.
Als deés versleten zyn , ik zal u ander geven ,
De kwaedhyd van een kind , doór roede word ver-
dreven :

Is 't dat hy past niet op , hem vast in huys dan
sluyt ,

Is 't dat hy perten krygt , zoo geeffelt die straks uyt.
De roede veél vermag , zy kan de kinders leeren ,
Zoo deugd , als wetenschap , zy maekt hun groote
heeren ;

Zy is de ziel van 't schoól , zy is een instrument ,
Waer doór een lyaerd word , een goed en kloek
student.

Zy kan van botte wys , van kinders mannen maken ,
Zy kan de dertelhyd , en kinder-touten staken ;
Zy houd de kinders 't huys , zy houd hun van de
straet ,

Zy dryft hun tot het goed , en zy belet hun 't kwaed.
Als hy dit had' gezeyd ; sijn zoón is daer gebleven.
En hy heeft zig naer huys , met koelen moet begeven:
Hoe wel sijn zoón is droef , en maekt een groot
geween ,

Hy schept daer in vermaek , en van zyn hert een
steen.

Dat is een Vader zyn , dat is zyn kinders agten ,
Hun houden in ontzag , niet hooren naer hun
klagten :

Hy regt een Vader is , die brekt hun wil , en
aerd .

Een Vader mint sijn kind , die niet de roede spaerd.
Een Vader in sijn kind . geen dertelhyd kan lyden ,
Als zyn vermaen niet helpt , hy zal sijn kind kattyden :
De kindshyd moet daer uyt , de slagen maeken 't wys ,

Het word door straf geleert: het wint den eersten
prys.

Zoo handelt Godt met ons, hy wilt ons kwaed
verdryven,

Dat hy geen roeden gaf, wy zonde plompaers blyven
Het slaen staet ons niet aen; maer 't opent ons
verstand,

En 't maekt een botterik den gouwsten man van
't land.

Den druk, den tegenspoed, de kwelling zyn Godts
roeden,

Hier door kan hy in deugd, en wetenschap ons
voeden;

Wy zonden zonder dees, maer botterikken zyn,

Dees maeken ons geleert, geschikt, heel kloek en fyn.

Als men van ryk word arm, men leert dan beter
spaeren,

En niet zoo dertel zyn, gelyk wy eertyds waeren;

Men leert ootmoedig zyn, en bidden dat ons Godt,

Is 't dat ons zalig is, wilt geven beter lot.

Wie zag ooyt agter een, twee nagten en twee dagen?

Den nagt komt naer den dag, de Zonne-schyn naer
vlaegen:

Naer blyfchap droefhyd komt men heeft van ouds
gehoort,

Daer blyfchap is in huys staet droefhyd voer de
poort.

Als gy in voorspoed zyt, in vreugd en zonder leyden,

Gy denkt niet eens op Godt, gy 't bidden stelt ter ayden

Als gy den tegenspoed en zwaerighyd zyt kwyt.

Gy u op u betrouwt en zonder bidden zyt.

Als in uw huys den nood en tegenspoed komt treden

Gy neemt tot Godt u troost gy geeft u tot gebeden;

Als Godt u helpt uyt nood en weder voorspoed
geeft,

Gy laet het bidden staen en weer in zonden leeft.

Maer als 't onweer komt op, men hoort'er donder
slaegen,

't Tempeest vertoont zig vreed, den schrik door 't
hert komt jaegen:

't Schynt door den Blixem al in vuur en vlam te staen;

Hoe boos dan imand is, hy bid, hy roept Godt an.
Maer als 't Tempeest houd op, als 't onweér is ver-
schoven;

Als helder schonne-schyn, een schoon gezigt beloven;
Dan houd het bidden op, men speelt, men jukt,
men lagt,

Dan blyft het droef Tempeest, niet meer in ons
gedagt.

Godt is oneyadig goed, van goed maer goed kan
komen;

Al word dat van den mensch, als Godt niet aenge-
nomen:

Als Godt u leyden doet, al schynt dat u heel
kwaed,

Den schyn bedriegt uw maer, gy dan uw voór-
deel haet.

Zoo dan Godt is den heer, die u kastyd met plaegen,
Die gy van uwen vrind, oft vyand moet verdraegen;

Gy moet verduuldig zyn, en zeggen Godt dit doet.

Zoo tot myn oeffening, als tot myn meerder goed.

Doet niet gelyk den hond, die in den steen gaet byten,
En ongehindert laet, die hem den steen komt smytens;

Vervloekt uw vyand niet, vervolgt niet uwen vrind;

Godt oeffent u doór hun, Godt u dan meest be-
mind.

Godt doet uw niet als goed, Godt heeft hier toe
sijn reden,

Godts wil geschieden moet, zyt met Godts wil te
vreden.

Is 't dat gy word verstoort, gy tegen Godt u stelt,

Gy zonder voórdeel leyd, gy u te meerder kweld.

Wilt gy dat Godt u zal in, s'hemels schuur doen voeren

G'en zyt geen kaf maer graen, geen slaen mag u be-
roeren;

Den hemel is uw schuur, zyt gy verduuldig graen,

Maer 't onverduldig kaf, zal doór den brand ver-
gaen.

Oft kaf oft graen wy zyn, het leyden moet ons keuren,

Als men verduuldig leyd, en zonder klagt oft trenren:

Wy zyn van Godt gekeurt, als graen en niet als kaf;

**· Het graen staet Godt wel aen , het kaf keurt Gódt
tot straf:**

**Deés wereld is een plaets, van leyden en van sryden ,
Den hemel is een plaets, van vreugd en van verblyden:**

Zoo lang men hier nog is, men altyd leyden moet,

Als men verduldig leyd, dan is het leyden goed.

Deés wereld is een Zee, beroerd doór storm en baeren;

Den hemel is een plaets daer gy moet henen vaeren:

Doór leyden en verdriet, uw lighsem is het schip,

Als gy dat wel bestiert , gy myd de helfche klip.

**Heéft van den grooten turk , imand een strop ont-
fangen ;**

Hy kussen zal de strop, waer aen hy word gehangen:

Hy scheld den brenger niet, hy agt dat groote eer,

Om dat zy word gebrogt, hem van den grooten heer.

**Maer gy , als Godt u zend , een strop van druk, oft
leyden;**

Den brengervalt aen't lyf, gy gaet daertegen srydens:

Gy legt op hem de schuld, gy zyt verstoort en gram,

Gy schynt uyt ongedult, te spouwen vuur en vlam.

Leert Christen van een turk, u heel verduldig draegen;

**Wanneer Godt doór een mensch , oft duyvel u
zend plagen :**

**Vloekt niet , tiert niet , scheld' niet , toont dat
gy hebt verstand ,**

En pyft dat u deés straf, komt van deés goede hand.

Godts straf is u geen straf maer sweep, om u te dryven;

**Tot deugd doór deugd tot Godt: gy in Godts ryk
zult bly en :**

**Gy daer Godts aenschyn ziet , en niet als vreugd
geniet ,**

Daer uyt gebannen zyn druk droefhyd en verdriet.

't Is by u wel gezyd , gy hebt 't al goed te preken ;

Dat gy het voelden eens, gy zoud wel anders spreken:

De valschyd en bedrog , dan zonder eenig schuld,

Wie kan dat geérne doen? Dat leyden met geduld.

**Geen mensch als die het voelt , weét hoe de tongen
steken ;**

Die van een eerlyk man , veél lasteringen spreken :

Het is den hardsten slag , die imand krygen kan,

Als gy word uytgemaekt, veór een oneerlyk man.

**Ik bid u sprekt zoo niet, en wilt u zoo niet flooren;
Godts Zoön meer lastering, als gy heeft moeten
hooren :**

**Verdraegt gelyk als hy, al wat men van u zegt,
Al wat den meester leyd, ook leyden moet den
knecht.**

**Is het niet waer zyt bly, dat sij u valscli betigten;
De onnoozelhyd uwe droefhyd moet verligten :
Als gy onnoozel zyt, geen lastering u schaede,
Want uw gemoed getuygt, dat gy met Godt wel
staet.**

Rymen dienstig voor d'ouders.

**Hoort ouders al-te-mael, hoort hier uw ygen pligten;
En hoegy doör de deugd, uw huys-gézin zult stigten;
Want zoo den herder doólt, en laede regtebaen,
Zoo moet ook doót 't gevolg, het schaep verlor-
ren gaen.**

**Zoo word het goed en 't kwaed de ouders toe-ge-
schreven;**

**Want leefden sy maer wel, het kind zou beter leven;
't Is wonder dat vermag, een voorbeeld tot het
kwaed,**

**Mits dat den zoön altyd langs Vaderspaeden gaet,
Den kreft zat eens op strand, en zag zyn jongskens
kruypen;**

**En zag haer slimmen gang, en zag haer vrende
stuypen :**

**Hy zeyd hoe gaede zoo, wel kinders dat gaet slegt,
Niet een van al-te mael, niet eenen gaet'er regt.**

**'t Waer schande dat men 't zag, zoo leelyk gaen de
pooten ;**

**Gy ziet niet waer gy gaet, gy zoud wel imand
stooten :**

**Foey dat en mag niet zyn, dat is een vuyl manier,
Sa fraeykens gaet eens regt, of maekt u straks van
hier.**

**Zy zeyden al-te-mael, en met gewisse reden ;
Lief Vaerken gaet eens voor, toont hoe wy moeten
treden :**

Den ouden gäst die kroöp . en op zyn alderbeest ,
Als men het wel bezag , 't was erger als de rest .
Is 't dat gy my nu vraegt ; wat dit al is te seggen ;
Ik neem de vry hyd aen , ik wil u uyt gaen leggen :
... Gy Vader zyt de kreft dat kont gy wel verstaen ,
Het jongken is uw kind . dat gy leert kwalyk gaen .
Hoe dikwils hoort men niet , de ouders hun beklagen ;
Dat naer hun straf gebod , de kinders niet en vraegen :
De Moeder roept en tiert , den vader staegt'er op ,
En niet te min den Zoôn . blyft even hard van kop .
Een ander vloekt en sweerd ; doôr duyvel . dood en
aerde ;
En waef lang wech gevoert , ten zy hem Godt be-
waerde :
En sprekt zoo onbeschœft , in 't midden op de
fraet .
Een idereen die 't hoort , zyn hayr te bergen staet .
Dan vraegt men synen zoôn , waer hebby leeren
yloeken ;
Den meester lieven vrint , en is niet veêr te zoeken :
Den vader die 't hem leert , dat is den regten man ,
En vraegt gy dan waer van , dat hy zoo vloeken
kan ?
Gy vader vol en zat , en doet niet als verkeerem ;
En pyft niet dat uw kind , den schoôl boek dan zal
leeren :
Als gy speelt met de kaert , en roept sa lustig troef ,
Baent gy dan niet den weg , voôt uwen klynen boef .
Gy vader gaet eens voôr , om in Godts schoôl te
werken :
Dat ook uw kinders zien , en aen u wel bemerken :
Uw leven vol van deugd , tot lof en meerder eer ,
Dat gy den zegen krygt , doôr 't loven van den heer .
Doet voortgang in Godts schoôl , wilt u op Godt
betrouwen ;
Hebt gy den heer vergramt , laet het u eens berouwen :
En klopt dan op uw borst , eer uw de dood verrast .
Want aeneen goed berouw is uwe welvaert vast
En hoôp van zalighyd , gelukkig die verryzen ;
Uyt hunne zondens slaep , en die hun ziele spyzen :
Met een opregt geloof , hoôp liefde en berouw ,

Van zonden blyvende aan Godt altyd getrouw.
En in de schoól van Godt, laet uwe deugden blyken;
Wie deugden mint, en zal nooyt van de deugden
wyken :

Al zyn die zonder rust, wie rust mint nooyt en rust,
Want uyt de dengden groeyt, altyd een nieuwen lust.
Godt Vader en den Zoón, laet ons gebenedyden ;
En met den hylig Geest, dry eenen Godt belyden :
Lact ons syn Majestyt, verheffen boven al ,
Die nu en t' alle eeuw, den zelven wezen zal .
In 't hemels firmament, zyt gy den heer geprezen ;
Daer geëft men u den lof, die zonder eynd zal
wezen :

Gy dier gloriens zyt, altyd gebenedyd ,
Verheven boven al, in eeuwigtyd altyd.
o Goedertienich Godt, wilt onzer tog ontfermen ;
Gebenedyd ons al, uw kinders wezen armen :
Zend uwen hylig geest, dat hy ons ziel verligt,
Met straclende over ons, den schyn van uw gezigt.
Op dat wy uwen weg, hier op der aerden kennen ;
En alle volks geslacht, het regt geloof bekennen :
Dat ook het hydens volk, met alle vreugd belyd,
Dat gy alleen den Godt, en zaligmacker zyt.
Want gy zult allen 't volk, 't zy goed en kwaed
van leven ;

Na hun verdienden loon, regtvoërdig oórdeël geven :
Gy zyt die op de aerd, de hydens ook behestort ,
Dus moet gy zyn als Godt, aenbeden en geviert.
Gebenedyd zy d'aerd, Maria Maegd en Moeder ;
Die ons gaf haere vrugt, tot spys en drank en voeders.
Die tegenwoërdig is, in 't heylig Sacrament ,
Gelyk uw heylig' Kerk, in vast geloof bekent.
't Is Jesus waerhyds woërd, laet ons voortaan met
lusten ;

Gaert slaepen in uw hert, en in dat zelve rusten :
Want gy hebt ons in u, 'bezonder hoëp gestelt.
Dat uwen Vader ons, heeft ontfer d'uw getelt.
De glori' lof en eer, zy Godt in dry Persoonen ;
Die met hun ygen zelfs, all' d'uytverkoren loonen ;
Godt Vader en den Zoón, en Godt den heylig Geest.
Die zyn in alle eeuw, de vreugd des Hemels scest.

Als u de ledighyd vermaekt ;
 Gy zyt in slaeverny geraekt :
 Die ledig zit en ydel klapt ,
 Is van den duyvel haest geknapt
 Ledighyd is hongers moeder ;
 Van de dievery een broeder :
 Eer gy een zaak voórwend ,
 Zoo ziet eerst op het end.
 Eer g' u tot de zonde zet ;
 Op d'uytkomst van zond' eerst let :
 Is't dat gy leeft vuyl als een swyn ,
 U eeuwig kot de hel zal zyn.
 Hebt gy uw ziel en Godt ook lief ;
 D'oorzaeke schouwt sy maekt den dief ;
 Is't dat gy een bedrieger zyt ,
 Verwagt bedrog eer korten tyd.
 Als gy schud van den hals Godts jok ;
 Gy krygt aen 't been een swaerder klok ;
 Hoe zeer gy u daer tegen stelt ,
 U word wel straks een pert gespeelt ;
 Hebt gy een ander kwaed gedaen ;
 In nood u niemand by zal staen :
 Wilt gy bemind zyn en geëerd ,
 Ziet dat gy niemand en onteerd,
 Wilt gy in nood geholpen zyn ;
 Een ander helpt uyt nood en pyn :
 Doet gy een ander altyd leet ,
 Gy en hebt geen vrynd in nood gereet ;
 D'hardnekkighyd behoud het veld ;
 Want boven reden gaet geweld :
 Als gy iet leyd ten onverdient ,
 Zegt dan Godt geëft my dat als vrynd ;
 Als gy u en uw werken pryft ;

Gy u en uw werk schand bewyft :

Doet deugd dekt deugd roemt u niet wys,

Gy en uw deugd verdient den prys.

Een nydig mensch en krygt geen baet ;

Een ander wenscht hy niet als kwaed :

Maer dat hy wenscht en krygt hy niet ,

Hier leyd hy spyt en groot verdriet.

Hy is dan eenen slegten bloed ;

Want hy syn wenschen leyden moet :

Maer die opregt uw vrind wilt zyn ,

Die staet u by in nood en pyn.

Vrind zonder trouw ;

Bigt zonder rouw :

Gebed zonder innigbyd ,

Is al verloren arbyd.



O B L I G A T I E.

Ik onderschreven bekenne wetelyk schuldig te zyn aen *Sr. N.* de Somme van duyzend Guldens gereed ontfangen, en tot mijne voldoeninge, die ik hem belove te betaelen binnen zes Maenden, ofte aen sijne orden, ten diën eynde verbindende mijnen Persoon.

Ondt. N.

Q U I T T A N T I E

V A N C H Y N S E N.

Ontfangen van Mijn Heer *N.* honderd Guldens Brabands Geld over eenen Ohyns, die hy my jaerelyks schuldig is, voór den tyd van twee jaeren, waer mede ik my te vrede houde. Aldus gedaen t' Antwerpen dezen tweeden Mey. 1774.

Ondt. N.

A S S I G N A T I E.

Myn Heere *N.* zal gelieven te betaelen aen den Brenger dezer tegenwoórdig twelfhonderd acht-en-viertig Guldens tien Stuyvers voór een Tonne drooge Was aen *U-L.* geleverd; welk maekt de weérde van myne Rekening. Actum Amsterdam den 4. Juni 1774.

Q U I T T A N T I E V A N E E N E V E R L O O P E R E N T E.

Ik onderschreven bekenne ontfangen te hebben van *N.* de Somme van vyf-en-twintig Guldens, voór een jaer verloop der Rente, de welke hy my schuldig is, verschenen Kersmis laestleden, waer mede ik hem kwyt

schelde, zonder prejuiditie van 't loopende jaer, en andere schulden Regten, Actien, ende onkosten. Actum t' Antwerpen den vyfden Januari, 1774.

Ondt. N.

QUITTANTIE OP REKENINGE.

Ontfangen van *Sr. N. N.* de Somme van zes-honderd Guldens op kortinghe van eene rekeninge van aen hem geleverde Goederen, bedragende in 't geheel de Somme van vier-tien-honderd Guldens, zoo dat daer nog restereren acht-honderd Guldens. Actum den 13. Juli, 1774.

N. N.

OBLIGATIE VAN OP CREDIT.

Ik onderschreven bekenne ende belyde schuldig te zyn aen *Sieur N.* de Somme van vier-honderd Guldens Wissel-geld, ende dat voór zekere Koopmanschappen, die hy my verkogt ende geleverd heeft, welke Somme ik aen hem belove te betaelen heden in vier Maenden, ende dat zonder faute. In teeken der waerhyd hebbe ik hier onder mijnen Naem gestelt N.

Quittantie van Huys-huur, met afstrekkinge van den twintigsten Penning.

Ontfangen van *Sr. N.* de Somme van dertig Guldens, ende daer by twee Guldens voór mijnder helligt in den twintigsten Penning, te saemen de Somme van twee-en-dertig Guldens, in voldoeninge van een half-jaer Huys-huur, verschenen te *S. Jan* zeven-tien honderd zeven-en vyftig.

N. N.

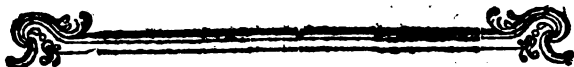
QUITTANTIE VAN HUYS-HUUR.

Ontfangen van *Sr. N.* de Somme van vyf-
en-negentig Guldens in Voldoeninge van een
Jaer Huys-huur, verschenen te *S. Jan* zo-
ven-tien honderd zeven-en-zestig. *N. N.*

*Nota : Zoo men onder op eens rekeninge quit-
tantie schryft, zoo stelt men aldus :*

Den inhoud dezer aen mij voldaan den
24. Feb. 1774

NN.



WISSEL-BRIEF.

Den 16.

Antwerpen den 4. Januari 1774. voôr f 1000 :

MYN HEER.

*Op heden dato dezer zal U-L. gelieven te be-
taelen doôr dezen eersten Wissel-brief aen mijn
Heer N. de Somme van duyzend Guldens, voôr de
weêrde comprant ontfangen van mijn Heer N. en
stelt het op rekeninge doôr order van*

*U. L. D. W. D.
N.*

*Myn Heer
Myn Heer N. tot Luyk.*

**Brieve aen Vader , ende Moeder ,
tot geluk-wensch van een za-
lig hoogtyd van Kers-misse met
een zalig nieuw-jaer.**

Beminden Vader ende Moeder.

DE gevoelens , waer van myn hert
vervult is , dat ik doer Godts gratie ,
tot de kennisse kome , van u-l. te agten bo-
ven alle menschen dezer wereld , met deze
dan uyt alle eerbiedighyd , u-l. te wenschen ,
een zalig hoogtyd van Kers-misse : met een
zalig beginzel , ende eynde , van het aen-
staende nieuw-jaer , ende verzekere u-l. van
deze ure af , nieuwe getuygenisse te geven ,
van de verzugtingen die ik doen aen dien
minnelyken *Jesum* ; den nieuwen geboren
Koning , dat hy u-l. nog lange jaere , in sij-
nen hyligen zegen bewaere , ende dat alles
na wensch geschiede , van het tydelyk in
het eeuwig verwandelen : het gene den al-
mogenden , u-l. in genade belieft te verleenen.
Dit is het gene myn herte verlangt , ende u-l.
toe-wenscht , waerlijk als ik ben.

Beminden Vader ende Moeder.

U-L. onderdaenigsten
Zons.



Nog aen Vader, ende Moeder,
met 't wenschen van een za-
lig hoogtyd, van Paesschen.

Beminden Vader, ende Moeder.

N let zoo zeer zoekende, als het gene
my doet verdienen de volherdinge van
u-l. genegenthyd tot weder-loon, agte my
onbekwaem, want inziende de menigvuldige
weldaedden van u-l. ontfangen die opens myn
verstand, ende geven my kennisse van de
groot-agtinge ende eerbiedinge, die ik u-l.
schuldig ben: verzekere u-l. dan, dat ik
mijne grootste blyschap zal doen blyken in,
ende niet anders te doen als uwen goeden
wille, ende van deze ure af eene oprechte
verzugtinge te doen, tot den hemel principael
met dezen tyd, op den welken *Christus Jesus*
het werk van onze zaligtyd voltrokkert
heeft, om zoo volkomentlyk vertroost te wor-
den, doôr sijne glorieuze verryffenisse: ge-
lyk ik die u-l. zaliglyk ben toe-wenschende:
laet dan beminden Vader: ende Moeder u-l.
behaegen myn wenschen, waeraen myn herte
zich vast hegt waerlyk als ik ben.

Beminden Vader ende Moeder.

**U-L. gehoorzaemen
ende onderdaenigen Zonen.**

Brieve aen Groot-vader, ende Groot-moeder, met het wen- schen van een zalig hoogtyd van Sinxen.

Beminden Groot-vader ende Groot-moeder.

Alle myn verlangen bekomen van diën goeden Godt van u-l. op deze aerde te spaeren, dat ik 't geluk mag genieten van u-l. te wenschen een zalig hoogtyd van de komste van Godt den hyligen Geest; verzekerere u-l. van deze ure af, dat ik mijnen toevlugt ben nemende tot diën goeden ende minnelyken Heere: om te bekomen sijne zoete vertroosting met de welke hy u-l. in uwen ouderdom vervulle allen de oogenblikken van uw leven. Ende op den zelven tyd u-l. te bidden, van doër u-l. gebeden voër my te verkrygen een straeltien van het hemels licht, dat my altyd mag voër-lichten in deze donkere eeuwe van de bedorve wereld. Ende dat het zelve licht ons eens mag brengen tot een ander leven veel gelukkiger als deës: laet dan bid ik u-l. beminden Groot-vader ende Groot-moeder, behaegen dit verlangen van mijn hert, als den aldergetrouwsten pand van herkennenisse: teekene mijn geheel leven te zyn.

Beminden Groot-vader ende Groot-moeder.

U-L. gehoorzaem en
ende klynen Zoon.

Brieve tot geluk-wensch vanden glorieufen Feest-dag van onze Lieve-vrouwe Hemel-vaert.

Beminden Broeder.

D En Feest-dag van onze Lieve-vrouwe Hemel-vaert geeft my de aengenaeme gelegentyd , u-l. hier mede geluk en zalig- hyd te wenschen ; het welk ik doen uyt allen de kragten van mijn gemoed. Verzekere u-l. dat ik mijnen toevlugt ben nemende tot die gebenedyde Moeder van den alderhoogsten ; dat sy op haeren glorieuzen Feest-dag van haeren Zone voor u-l. verkryge alle zoete vertroostingten tegen alle het gene u-l. in dit leven zoude mogen over-komen : om zoo door haere groote mensch-lievendhyd , vol- kumentlijk vertroost te worden , tot op het uysterste van uw leven , ende om daer door te geraeken tot eene zoo glorieuze Hemel-vaert , als sy van u-l. is wenschende , ende voor u-l. verzoekende. Ziet hier het verlangen van mijn hert ende tot wat eynde mijne zugtin- ge zyn vloyende , waerlyk als ik ben.

Beminden Broeder.

U-L. D. W. ende zett
genegen Broeder.

Brieve tot geluk-wensch van het hoogtyd van allen de Hyli- gen.

Beminden Oom ende Moje.

H Ope dat deze u-l. zal vinden in eene
zoo volmaekte gezondheid gelijk ik de
de zelve ben genietende : ende zoo ik u-l.
bidden mag , dat het uyt-werkzel van mijne
teere gevoelens het geluk genieten , van u-l.
te wenschen een zalig hoogtyd van allen de
Hyligen als mede den verlang-dag van alle
geloovige Zielen : de welke snakken naer
onze gebeden , ende werken van liefden ,
zoo ik tragte mijne verzugtinge te doen
aen den alderhoogsten : aenroepende de hy-
ligen als Advocaten , ende voorsprekers
voor allen onze vrienden : ende ook om u-l. te
doen gevoelen de zoete uytwerkzels van hun
voorbidden tot vertroosting van allen het
gene u-l. in dit leven zoude moge overko-
men, teekene my aen het zelve vast houdende
met alle eerbiedighyd ende respect.

Beminden Oom en Moje.

**U-L. alder ootmoedigsten
Nere.**

R E G E L S

V A N D E

WELGEMANIERDHYD.

V. W *Aer in bestaet de Welgemanierdhyd ende welleventhyd van eenen Jongeling?*

A. Deze bestaet in zig altyd ende in alle gezelschappen beleefdelyk ende ootmoedelyk te gedraegen, alle menschen eerende, ende zig altyd agtende van de minste te zyn, volgens den raed van 't H. Evangelie.

V. *Zijn'er geene besondere Regels van de welgemanierdhyd.*

A. Verschyde, die ik u hier in 't kort zal voòrstellen: voòr eerst moet gy in agt-nemen nooyt, oft zelden in een gezelschap te spreken, 'ten zy dat gy gevraegd, oft aengesproken word: want veel spreken is eene groote ongemanierdhyd voòr jonge lieden, ja zelfs voòr bejaerde persoonen: weét gy niet waerom Godt u heéft gegeven twee ooren, twee oogen, ende maer eenen mond? Om dat gy twee mael zoo veel hooren ende zien, dan spreken zoud: den Wyzen-man zegt: dat eenen zot voòr wys gehouden word, als hy zwygt: hoe meer gy spreékt, hoe meer een ander profyt doet met uwe woòrden.

Leert dan zwygen, zoo zult gy van spreken geen hinder krygen.

Ten tweede: als imand u aanspreékt, iet

vraegt, oft iet geeft, doet altyd uwen hoed af tot beneden, ende niet als of gy slaegen wilde.

Ten derde: gy moet altyd met twee woorden spreken, niet ja, neen; maer: ja Vader, Moeder, Meester, Myn-heer, Mevrouw, enz.

Ook moet gy wel letten, dat, als gy imand groet, gy niet staet als of gy eenen pael in uw lighaem had; maer dat gy u-zelve boogt, stellende uw regt been agter het flink.

Voörders moet gy wel letten, dat als gy met imand, die meer is als gy-in staet, oft ouderdom, oft zelfs u gelyk is, gaet oft wandelt, die op de regte hand stelt; is 't dat gy met dryen gaet, zoo begeeft u op de flinke hand, stelt in 't midden, die de meeste eere weêrdig is, den derden op de regte hand.

Ook moet gy letten, dat als gy met imand in een huys, oft Kerke wilt gaen, gy diën die de meeste eere weêrdig is, altyd laet voôrgaen.

Aen een huys naekende, waer gy met andere persoonen wilt ingaen, zoo begeeft u eenige stappen voôr-uyt, om alzo voôr de andere te kunnen bellen.

Is 't zaeke gy imand, oft verschyde persoonen wilt in uw huys lyden, zoo doet de deure open, u boogende, presenteert den ingang, blyvende zoo lang staen tot dat den lesten binnen is. Het zelve moet gy doen in 't uytgaen.

Zoo gy imand uytlaet, moet gy wel letten, dat gy de deure niet haestig agter hem toefluys

maer wagten tot dat sy uyt uwe oogten, oft wat verre weg zyn.

Als men zelf uytgelaeten word, zoo zal men, buyten de deure zynde, zig nog eens omkeeren, ende de reverentie maeken.

Ook staet te bemerken, dat als gy met imand gaet; oft wandelt, ende daer imand komt, die uwen Vrind aenspreekt, gy aldan moet aen d'eene zyde gaen, om aen hun de vryhyd niet te benemen, tot dat gy geroepen, oft by hun verzogt word, wanneer men nog schuldig is zig-zelve te excuseren.

Ook is het eene ongemanierdhyd, dat als imand bezig is met lezen, schryven, oft geld te tellen, men zig daer by-voegt voor alee men daer toe verzogt word.

Als men by imand in eene kamer gaet, behoort men nooyt regt daer binnen te loopen; maer men moet voor de deure blyven staen, tot dat men eerst geklopt, ende gevraegd heeft of er geen belet is, noemende den naem, oft oer-titel van den genen, dier binnen is.

Als gy nu binnen zyt, zult gy eerst uwe eerbiedighyd betoonen, ende aldan uwe belang zeggen: ende is 't dat gy in eene kamer by andere Vrinden gelyd word, zoo moet gy het geheel gezelschap groeten, ende u wel wagten, dat is 't zaeke gy daer eenen bezonderen Vrind ziet, gy aldan niet roept, oft schreeuwt van verre; maer by hem gaet, om hem te vraegen nae den staet van syne gezondheid.

Ook moet gy, in een gezelschap zynde, u wagten, dat gy nooyt den eersten gaet zitten; maer moet wagten tot dat de andere gezeten zyn: ende waer't zaeke men u de eerste plaetse wilde geven, zoo zult gy die bleéfdelyk tragten te refuséren: is 't by aldién die plaetse u toekomt, zoo zult gy die met eerbiedighyd aennemen, daer altyd wel dient op gelet te worden.

'T is ook eene groote onbeleéfdhyd, te spreken in imands reden: is 't dat imand iet vertelt, oft zegt, zoo moet men hunne reden geheel laeten uyt-zeggen; is 't dat de zaeke anders is, dan sy die verteld hebben, zoo en mag men daerom niet zeggen: *'t is zoo niet*; maer men moet zeggen: met wel-nemen, Mynheer, oft Jouvrouw, daer zyn die, oft die omstandigheden by: want het dient beter te zwygen, dan imand beschaemd te maeken, veél min mag men zeggen: *gy liegt*, oft *'t is niet waer*: maer zegt: *ik vraege excusie*, Mynheer, *de zaeke is aldus*.

Als gy met eenen vrind aen 't vuur zit, en moégt gy nooyt met uwe ermen leunen op den stoel; nooyt met de beenen over malkanderen zitten; nooyt met het vuur, oft met de tange spelen; nooyt in 't vuur, oft in de kamer spouwen; maer in uwen neusdoek; en is 't dat den vrind het vuur wilt opstoken, dan poogen zig om het zelf te doen, en zeggen: met uw welnemen; doch, men moet den Meester in sijn huys altyd Meester laeten.



Ook mag men nooyt in imands tegenwoördighyd syne nagelen korten, geeuwen, oft rekken; en is't dat men synen neus wilt snutten, zoo moet men synen hoed, oft een deel van synen furtout, oft mantel daer voórhouden: is't dat gy genegen zyt om te niezen, zoo houd ook altyd iet voór uwen mond ende neus.

Dit zyn eenige regels van de welgemanierdhyd, waer na gy u dient te gedraegen.

V. Maer kond gy my nog niet eenige regels voórshryven, hoe men zig aen de tafel behoort te gedraegen?

A. Ja, deze volgende: ten eerste, als gy van imand ter maelyd genoodigd word, dan moet gy u-zelve eerlyk toeschikken; op dat gy uwen vrind geene schande aendoet.

Als gy in de kamer komt, daer de genoodigde gasten zyn, zoo moôgt gy nooyt eerst gaen zitten, nog de beste plaetze nemen; als voóren gezyd is.

Aen de Tafel gaende, moet gy uwen hoed afleggen ivers op eenen stoel, en zitten ongedekt, 't en zy de andere gedekt zitten; en plaets nemende, moet gy dicht by de Tafel zitten niet als de Boeren, dat het eten, dat sy laeten vallen, tusschen hunne beenen valt.

Als nu de Benedictie gezyd is, die men altyd aen de Geestelyke d'eer geeft, oft aen den Meester van de Tafel, zoo is't dat den Tractant de vrinden ende genoodigde verwelkomt, waer naer de manier is, dat den Mees-

ter , oft imand u voôr-diene : zoo dit niet geschied , moet gy letten nooyt eerst in de schootel te gaen.

Gy moet wel letten , dat gy van het brood niet en byt, als de Boeren doen ; maer gy moet het leggen aen uwe flinke zyde , ende met uwe flinke hand daer af breken.

Uw mes lepel ende furchet , moeten liggen aen uwe regte hand ; maer gy moet letten, dat als gy uwen lepel hebt gebruykt , ende dat hy vet is , gy diën nooyt moôgt leggen op 't schoon tafel-laken ; maer nuus op uwe tailloor : is uw mes vet , vaegt het af aen wat brood , nooyt aen de servet.

Let ook wel , dat gy nooyt moôgt voôrdienen , oft in de schootel komen met uwen lepel, die gy in uwen mond hebt gehad; maer moet eenen schoonen lepel vraegen.

Als men u voôr-dient op eene tailloor , dan moet gy die aennemen , ende geven eene van uwe schoone taillooren wederom , met eene klyne reverentie ofte booginge van 't lighaem.

Als gy nu eét , zoo en moôgt gy nooyt gulzig eten , nog uwen mond zoo opkroppen met spyze, dat uwe kaeken gespannen staen; nooyt moôgt gy drinken , oft spreken , voôr aeler uwen mond ledig is; en eer gy drinkt , moet gy uwen mond afdroogen met uwe servet , ende aen imand toe-brengen, zeggende: Mynheer , oft Mevrouw , uwe gezondheid ; oft ik heb d'eer van u te saluëren. By de Groote is 't de manier , als men de gezondheid wil drin-

ken, dat men imand noemd van de naest-byzittende Perfoonen.

Bemerkt, dat men den Tractant moet laeten instellen de gezondheden; oft als men wilt eene gezondhyd instellen, dan moet men zeggen aen den Tractant, Mijn-heer, met uw welnemen, dat men de gezondhyd drinke van Mevrouw uwe Beminde, oft van diën, oft die: men zegt ook de welvaerendhyd van diën, oft die: gy moet ook wel letten van uw glas nooyt leffens uyt-te-drinken; dat staet te gulzig, 't sy de Compagnie te saemen eene gezondhyd drinkt.

Als u iet bezonders aen de Tafel gepresenteerd word, moet gy met eerbiedighydt ontzeggen; maer als men u praemt, neemt het met beleefdhyd, zeggende, Mijn-heer, ik ben u dankbaer.

Gy moet ook wel letten, aen de Tafel, oft elders zittende, dat gy nooyt imand sterlings beziet; nog als imand zingt, al zingen sy kwalijk, dat gy daer mede niet lagt, nog toont, dat gy 't beter kont.

Men mag wel laghen als imand iet knoddig oft geestig vertelt; maer niet schreeuwende, oft schetterende.

V. Hoe moet men zig gedraegen in den Tempel Gods.

A. Gaende nae de Kerke, moet men welgemanierd ende stil over de straete gaen.

Komende in de Kerke, moet men zig be-

sproeden met wy-water. Zoo ook als men daer uyt-gaet.

Daer naer zal men zoeken eene stille plaetse, daer men den Priester, die den Dienst celebreert, kan hooren ende zien, om hier doôr te beter de verstroydheden te voôrkomen.

Nedergezeten zijnde, mag men nooyt omzien, gaepsen, nog klappen, nog iet doen, waer doôr men een-ander, oft zig-zelve zoude kunnen verstroyen; maer met aendagtighyd ende devotie sijne intentie vervoegen met die van den Priester, om alzoo gezaementlijk, 't zy het hylig Sacrificie der Misse, 't zy andere Diensten, aen Godt op-te-offeren.

Is 't dat men de Misse gaet hooren, moet men, nedergezeten zijnde, Godt bidden om gratie, om dit Sacrificie met aendagtighyd ende devotie te kunnen opofferen.

Als den Priester de Misse begint, moet gy uwe intentie vervoegen met de sijne, en voorts wel in agt nemen de dry deelen van de Misse, de Offerhande, de Consecratie, ende de Nuttinge, overpyzende het bitter Lyden Christi, waer van het hylig Sacrificie der Misse de waeragtige verbeeldinge is.

De Misse geëyndigd zijnde, bedankt Godt voôr de gratie, die hy u gedaen heeft, van u van dit Sacrificie deelagtig te laeten zijn.

V. Zyn'er nog andere Regels van de Welgemanierdbyd?

A. Daer zijn'er nog verschyde andere, die gy doôr het gebruik, oplettendhyd, ende

genegendhyd tot de zelve, zult konnen leeren: doch, zal u nog eenige noodzaakelijkheden zeggen.

Als gy voôr-by eene Kerke, oft Cruycifix, ofte beêld van Maria gaet, laet nooyt naer uwen hoed af-te-doen, ende eenig klyn gebedeken te zeggen, als: *Jesus, ik groete U. Jesus, vergeeft my myne zonden, H. Maria, bid voôr ons. Weest gegroet, Maria.* Oft diergelijke.

Zoo gy eenen armen mensch tegen-komt, oft voôr-by-gaet, die u eene aelmoesse vraegt, doet uwen hoed af; en zoo gy niet te geven hebt, zegt beleêfdelijk: *Gods helpe u.*

Zoo gy imand ontmoet op eenen weg, alwaer den doôrgang eng is, ende niet wel te saemen kond passêren, zoo stelt u altyd den eersten aen d'eeae zyde, presenterende den eersten doôrgang aen een-ander. Zoo't gevalt, dat een-ander van-gelijken voôr u doet, zoo tragt u te verontschuldigen.

Nooyt moôgt gy imands goed mispryzen.

Nooyt moôgt gy stoeffen op u goed, rijkdommen ofte konst.

Als gy imand aenspreêkt, ende uwen hoed afgenomen hebbende, moôgt gy diên nooyt den eersten wederom opzetten; maer wagten tot dat uwen vrend, oft die gy aenspreêkt, den sijnen opgezet heeft; ende is't zaek, dat den persoon, die gy aenspreêkt, van eene conditie boven de uwe is, zoo moôgt gy uwen hoed niet opzetten voôr hy u dit gezijd heeft; in dit geval zult gy nog antwoôrden: *Ik vraege*

excuse, *Myn-heer*, oft *excuseert my*, *Myn-heer*, ende wagten tot dat hy 't u nog eens zegt.

Doór deze ende diergelijke beleefdheden, die u niets en kosten, zult gy van een-ider geprezen, geëerd, ende bemind worden: want de beleefdhyd vind over-al plaetze, zelfs by de alderbarbaerste Menschen.

Op haelinge van de *e*, de welke men ook niet behoort te gebruiken in *Priester*, *wirden*, want dit komt van worden, ook in bigten laet men ook de *ch* uyt enz., die de oplettenthyd uwe wel leeren zal.

Nog een op-haelinge van de ch.

Wy kunnen de volgende woorden schryven, zonder *ch*, mits sy den klank als *g* heeft, zal'er eenige ophaelen.

Danssen in plaets van *dansschen*, *Nederduytsen*, *Franssen*, *Engelssen*, *Hollandssen*, *Duytsen*, *Pruytsen*, *Griekssen*, *Hebreeuwssen*, *Menssen* oft *Mensgen*, *Penssen*, *Wenssen*, *Verstlenssen*, *Hemelssen*, enz.

Noteert hoe scherp van gehoor men is, als men 't eenvoudig schryft van eenige der voorsz. woorden, den klank van de *ch* niet gehoord word, als in *Hebreeuwsch*, *Grieksch*, *Hollandsch*, *Engelsch* enz., en in 't meervoud word de *ch* gehoord als *g*, nu is 't in twyffel of men moet *Mensgen* of *Menssen* schryven.

Volgens mijn denken zoude men moeten schryven, de woorden die uyt andere taelen voorts komen; met onze Nederduytsche Letteren en spelling om alle misslagen (in 't spre-

ken) voer ongestudeerde menschen te schouwen, zal'er eenige laeten volgen.

Request sy zeggen *Rekwest* dat men schreef *Rekest* dan zouden sy niet misschen: als ook *Manqueren* schryft *Mankeren*, *Tranquilisyd* gerustigheyd schryft *Trankilityd* enz.

Ook staet te bemerken, dat als men schryft *Bisschop*, het zelve uytgesproken word als *Biskop*, diens volgens schryft *Biskop*.

Alnog kan men schryven in plaets van *Catechismus*, *Kategismus* ofte *Katekismus*, *Catechiseren*, *Categiseren*, als ook: *Capittel*, *Kapittel* enz.

De Hollanders hebben 't wel voer van te schryven *daer waar haar*, het klinkt beter als *daer waer haar* enz.

Daer zijn'er eenige die het voorsz., voer goed keuren, en is't zaeken ik'er nog meer van die kryge, van het zelve gedagt zoo hope met Godts gratie het zelve in den tweeden druk, alles volgens die spelling te drukken.

Goed-keuring.

Dit Boekken, behelzende de kragt en klank der letteren, en de daer uyt volgende goede *Spel-konst*, zal tot onderrigtinge mogen gedrukt worden.

Voorders ik rekommandere zeer bertelyk aen alle Schoolmeester en Meesteressen, dat sy zonder ophouden altyd doch in drukken aen de jonghyd de vreeze Godts, de welke is het Beginzel van alle wysbyd, en overzulks aen de kinderen dikmaels wat goeds tot de zaligbyd voerbouden.

Gegeven tot Lier, 23 Feb. 1774.

A. WOUTERS.

Plebaen tot Lier
keurder der Boeken,

